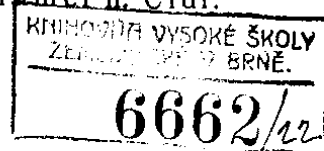

SBORNÍK VÝZKUMNÝCH ÚSTAVŮ ZEMĚDĚLSKÝCH.
— SVAZEK 22. —

Ze státního pomologického arboreta v Chlumci n. Cidl.

Číslo 1.

ČESKOSLOVENSKÉ
OVOCNÉ ODRŮDY
LOKÁLNÍ.

NAPSAL

Dr. Ing. K. KAMENICKÝ,

inspektor Stát. výzk. ústavů pro výrobu rostlinnou

v Praze.

S 30 barevnými tabulkami a 16 obrázky.

V PRAZE 1926.

NÁKLADEM MINISTERSTVA ZEMĚDĚLSTVÍ REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ

Reprodukce a tisk Unie v Praze.

PŘEDMLUVA.

Zpráva o československých ovocných odrůdách lokálních je jen stručným nástinem výsledku dosavadních prací, které v tomto směru konaly st. ovocné školky v Chlumu n. C., prozatím organizačně přičleněné — jako příprava budoucího pomologického arboreta — k St. výzkumným ústavům pro výrobu rostlinnou v Praze. Již zesnulý pomolog Jan Říha († 1922), zamýšlel původně popsat soustavně jen české odrůdy ovocné v díle, jež se mělo zvatí „*Pomona bohémica*“, za kterýmžto účelem nashíral za řadu let za obětavé součinnosti četných spolupracovníků mnoho cenného materiálu. Ale různé, hlavně praktické důvody přiměly jej k vydání krásného díla „*České Ovoce*“, v němž však kromě původních odrůd českých pojatý jsou převážně význačné odrůdy cizí u nás pěstované nebo hodné doporučení. Teprve v VI. dílu „*České Ovoce*“, Říhou chystaném a napsaném po jeho smrti autorem této knížky, byly více respektovány původní české odrůdy jablek.

Zpráva tato nečiní nároků na úplnost. Opomíjí přecetné výpěstky československých pomologů, starších i současných, byl některé z nich byly dnes známy v celém ovocnářském světě, na př. *meruňka Holubova* (Sucrée de Holub), *Althanova renkloda* (Reine Claude d'Althan) a j., neboť u nich nelze nikde konstatovati lokálního rozšíření. Zachycuje přehledně ve stručné formě jen odrůdy lokálním rozšířením pozoruhodné, z nichž mnohé byly již podrobněji popsány jednak v Thomayerově a Říhově „*Českém Ovoci*“ a Suchého „*Moravském Ovoci*“, jednak v revuálním měsíčníku Čsl. ovocnické společnosti — „*Ovocnických Rozhledech*“, po případě v jiných odborných listech zdejších i zahraničních. Veškeré ovoce, které vzniklo na půdě našeho státu, bude později pojato do „*Soupisu původních ovocných odrůd československých*“, jenž — doufejme — vyjde jako dílo samostatné.

Clichés barevných příloh ochotně zapůjčila Česká grafická Unie a. s. v Praze, clichés některých černých vyobrazení Československá ovocnická společnost v Praze. Obrazy stromů jsou vesměs původní.

Jména pp. referentů o lokálních odrůdách uvedena jsou v textu knihy; jim náleží upřímný dík provázený důvěrou, že i v budoucnu neodeprou své součinnosti na tomto ušlechtilém poli. Zvláštní vděčností jsem zavázán p. Viktoru Buchtovi, inspektoru ovocnictví na Slovensku, za vydatnou spolupráci v pátrání po významných lokálních odrůdách v oblasti jemu svěřené, jakož i Českému odboru zemědělské rady moravské v Brně za laskavé zapůjčení štočků ze Suchého díla „*Moravské Ovoce*“.

I. POJEM LOKÁLNÍ ODRUDY OVOCNÉ.

Lokální čili krajevou odrůdou nazýváme v ovocnictví onu odrůdu, která vznikla a pěstuje se v určité oblasti (kraji) v pozoruhodné míře pro hodnotné ovoce. Moment přiměřeného rozšíření jest zde nezbytný; jinak, je-li v kraji kdesi zapomenutý neb nepovšimnutý a opomíjený jediný strom, byť odrůdy kvalitou ovoce velmi pozoruhodné, nelze mluvit ještě o krajové odrůdě, neboť takovýto jedinec nijak nemnožený nemá zatím hospodářského významu.

Jak zřejmo, *původ lokální odrůdy není věcí vedlejší, neboť s pojmem „lokální“ spíato jest rozšíření v místě vzniku*; jinak nezáleží na tom, pěstuje-li se v tom kterém kraji od nepaměti a je-li tedy její původ neznám, nebo je-li uměle, t. j. cílevědomě (křížením) vypěstěna a rozmnožena v okolí místa vzniku. Nelze však rozhodně označiti za krajevou odrůdu onu, jež vznikla kdesi daleko od oblasti, kde snad se pěstuje ve větší míře. Na př. *Jadernička moravská* — toť odrůda lokální pro moravské Valašsko, kde tušíme též její vznik. Nebude však nikdy lokální odrůdou, na př. na Královéhradecku, byť se tu rozšířila v budoucnu v míře ještě snad větší než na Moravě. Vypěstoval-li však sloupenský ovocnář *Proche* ze semene jablka *Malinového holovouského* ke konci minulého století osvědčené *Malinové sloupenské*, lze mluvit i jedenkrát o tomto jablku jako o odrůdě lokální, dojde-li na Novobydžovsku neb Chlumecku značnějšího rozšíření. Pěstuje-li se v některém kraji hojně na př. *Solanka*, výborná hruška z Libochovic, bude vždy pravou lokální odrůdou na Slánsku, Třebenicku a Lovosicku, jinde jen odrůdou *lokálně rozšířenou*. Je jisto, že i takovéto odrůdy mohou se v nových oblastech stejně uplatniti jako v původním svém kraji, ba i předstihnouti kvalitou tamní ovoce.

II. VÝZNAM LOKÁLNÍCH ODRŮD OVOCNÝCH.

1. Lokální odrůdy vynikají zpravidla tím, že veškeré požadavky stromů, pokud se týkají půdy, vláhy a klimatu, jsou plně přizpůsobeny daným poměrům lokálním či krajo­vým.

2. Obliba lokálních odrůd ovocných jest často překvapující, ba možno tvrditi, že mnohdy je i neúměrná jakosti ovoce.

3. Místní obliba způsobuje, že i širší veřejnost ovocnářská počíná se zajímat o dobré lokální odrůdy; děje se tak nejčastěji po upozornění ve vážnějším listě ovocnářském neb zahradnickém, po př. popisem odrůdy. Účinnějším propagátorem je podrobný popis a barevné vyobrazení ovoce ve speciálním pomologickém díle, kde není ničeho opomínuto, co se týče hodnoty ovoce, jakož i požadavků a vlastností stromu po stránce pěstitelské. Nejlepším doporučením je ovšem ovoce samo a výstava ovocnářská nejvhodnější příležitostí, jak málo známou odrůdu uvést mezi ovocnáře.

4. Ani pro školkařské závody nejsou lokální odrůdy bez významu; je totiž známo, že lokální oblíbené odrůdě (podobně jako odrůdě lokálně ve velkém pěstěné) dává se — někdy z jakési tradice — trvale po řadu desetiletí přednost před jinými, byť i hodnotnějšími odrůdami v obdobích podzimního i jarního vysazování stromků.

5. Nejednou se ukázalo, že ovocné odrůdy lokální v původních oblastech vyniknouvší nejen jakostí ovoce, ale i úrodností, vzdorovaly znamenitě i chorobám; hlavně vzdornost choroboplodným houbám bývala nápadná. Tím není nikterak řečeno, že v jiných odlehlých stanovištích bude tato resistance zachována v neztenčené míře.

6. Vystihne-li některý pěstitel několikaletým pokusnictvím, že v jeho kraji se daří jisté v obchodě již známé odrůdě lokální stejně dobře jako v její původní oblasti, rozmnoží pokusnou výsadbu v četnější hospodářskou, a tak účastní se obchodních výhod, které přináší obliba oné renomované lokální odrůdy.

Hrubou chybou jest, zavádí-li se určitá lokální odrůda do oblastí pro ni nevhodných neb nevyhovujících; zklame-li na takovýchto stanovištích, je ovšem vinen pěstitel, jenž nerespektoval jejich požadavků, dlouhou kulturou úzce spjatých s místními přírodními poměry (neúspěchy s výsadbou Malinového holovouského v nevhodných, suchých krajinách).

7. Výborná krajová odrůda ovocná může se — zejména v zahraničí — státi znamenitou reklamou pro ovocnictví oné země, odkud pochází. Zřetelným dokladem toho jest bývalé tyrolské, dnešní severoitalské (tridentské) ovocnictví; již pouhý sud a nápis „Tyrolská jablka“ jaksi zplnomocňuje u nás obchodníky mnohdy k neoprávněným zvýšením cen, čímž využívá se slabosti našeho publika, které „chutná očima“ a cení

často vzhled, zejména barvu a lesk slupky ovoce více než jakost dužniny. Jen tak lze si vysvětliti na pražských trzích velmi značné cenové rozdíly u severoitalských jablek téže odrůdy a kvality v téže době.

Jakési nebezpečí tkví při lokálních odrůdách ovocných v závažné okolnosti, že tam, kde určitá odrůda je v kraji téměř jedinou svého druhu, může v některém roce nastati naprostá neúroda, ať už z příčin jakýchkoli, která trapně zklame pěstitele, čekající na slušný zisk. Tomuto nebezpečí lze poměrně snadno předejiti rozumným zastoupením jiných odrůd téhož druhu (botanického). Někdy jsou, méně bohudík v ovocnictví, oprávněny obavy z náhlého výskytu škůdců nebo nějaké choroby, s oblibou vyhledávající právě odrůdu lokální, na níž byla dosud po případě zcela neznáma.

III. O VÝSKYTU LOKÁLNÍCH ODRŮD OVOCNÝCH V ČESKOSLOVENSKU.

Není snad ovocnářské oblasti v našem státě, která by neměla alespoň jediné ovocné lokální odrůdy, byť i nepříliš rozšířené nebo široko známé. Týče se to zejména *třešní*, v teplých krajinách i *meruňek*. Ušlechtilé třesně i višně totiž, podobně jako meruňky, dávají potomstva (t. zv. semenáče), jež bývají zpravidla rovněž hodnotná a pozoruhodná, byť by snad se nevyrovnala vlastnostem, hlavně ovoce, rostliny mateřské. Tento biologický poznatek vysvětluje sice dosavadní až chaotickou pestrost, ba úplný zmatek v třešňovém ovoceznalství — vzpomeňme jen velikého počtu různých Vítovek, Jánovek a j. — ničím však zatím nepřispívá k soustavnému prostudování třešní československých.

Hrušek je sice také hojnost, hraničící na nespočetnost; většinou jde však o odrůdy letní, málo stálé, namnoze obchodně téměř bezcenné. Přece však je i dosti odrůd významných a dnes již obecně známých.

Největší pozornosti zasluhují právem kromě ovoce nejranějšího pozdní odrůdy *jabloňové* nebo ony, jež vynikají ovocem zvláště pozoruhodným, vzhledným a chutným, a tudíž na trhu obecně oblíbeným.

V přehledu významnějších domácích lokálních odrůd hlavních druhů ovocných získáme asi tento celkový obraz:

TŘEŠNĚ A VIŠNĚ.

Jak již zmíněno, není snad kraje, kde se třešním daří, jenž by neměl hodnotné neb oblíbené lokální odrůdy. Mnohé z nich, nabyvše určité pověsti pomologické, získány byly školkařskými závody, odkudž nastoupily na nová stanoviště.

Z nejznámějších nelze opomenouti:

Libějovická či *Libějická raná* (příloha č. 1.), je tmavá srdcovka. Vznikla ze semene (pecky) plané třesně, pěstované v *Záhorském dvoře*, poblíže *Libějovic* v již. Čechách a vlastnostmi daleko předstihla svoji matku. V tomto případě zajisté jde o míšence, jehož matkou byla planá třeseň, otcem pyl nějaké neznámé odrůdy ušlechtilé, velkoplodé. Dík p. *Šimanovi*, správci zahrad v Libějovicích u Netolic, rozmnožila se tato odrůda ze školek ovocných velmi značně a dnes je známa na četných místech, hlavně ovšem v Čechách. Stromy tvoří pěkné koruny jehlanovitého tvaru; vynikají naprostou skromností v nárocích na půdu, otužilostí i zdravím. Ve květu

nezmrzají. Úzká koruna umožňuje sázení k cestám a silnicím.

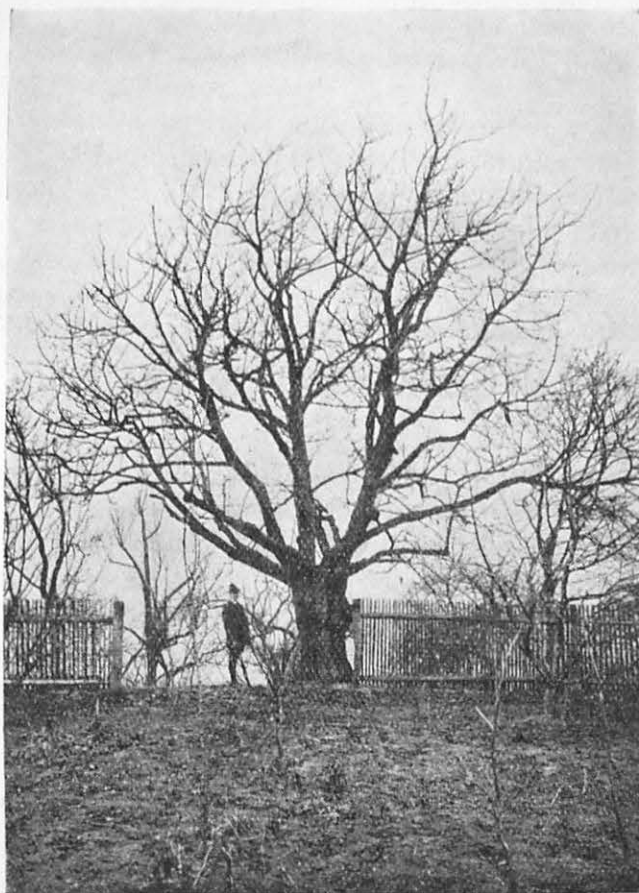
Nejcennější vlastností je ovšem raná zralost, počínající často již před polovinou června. Všecky tyto vlastnosti přispěly k tomu, že *Libějovická raná* byla pojata do výběru tržních odrůd, doporučených pro pěstění ve velkém pro Československo všude tam, kde je zabezpečen odbyt.

V okolí města Chlumec n. C. odedávna v třešňovkách pěstí se drobná sice, ale pro ranost nevýbornou. Kromě na Chlumecku jinde se s touto odrůdou ve větším měřítku nesetkáme.

Podobně bychom mohli oceniti i srdcovku *Chlumeckou černou*. Skvělá budoucnost očekává nejranější naši *višeň Vackovu*, pocházející z okr. školky v Chlumu n. C., kde se hojně množila. (Přil. č. 7.)

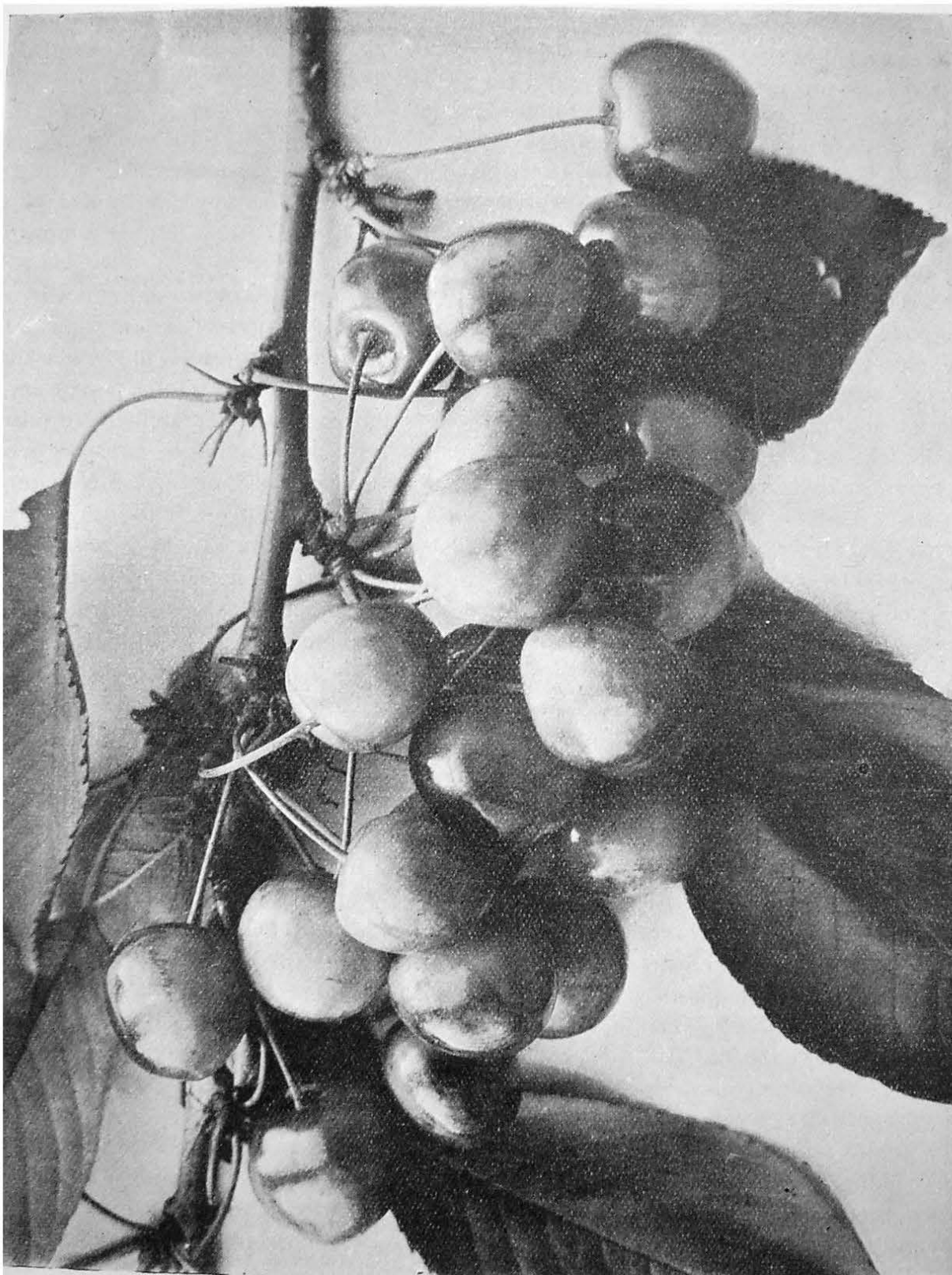
Za odrůdu lokální lze považovati též cennou *Velichovu chrupku*, na Chlumecku známou již v dobách Rösslerových, která vzhledem k tvaremu koruny a otužilosti v době květu vyniká nad *Napoleonovu* (*Lauermannovu*), s níž v jakosti plodů na Chlumecku soutěží.

Klasickým dokladem souhry vnějších vegetačních činitelů a jim přizpůsobených činitelů biologických jest další krajová odrůda třešně, *Vitovka molitorovská* (přil. č. 3.). Ideální téměř třešňové půdy a polohy, jakými vynikají pozemky kol *Kouřimě* a speciálně v *Molitorově*, na velkostatku p. Jaroslava Veselého, umožňují znamenité této černé, dostatečně tuhé srdcovce neznámého původu bezkonkurenční zdat. Zraje asi týden po nejranějších odrůdách, snáší se znamenitě dopravu a vyniká i zdravím stromů, nahrazuje v rozsáhlých, vzorných třešňovkách molitorovských rozhodně méněcenné rané odrůdy ostatní. Poznámka připojená u *Rychlice německé*, jež byla pojata do sortimentu tržních odrůd: „Pěstuje se tam, kde není lepší místní osvědčené odrůdy“ vzta-

Poplzká černá třešeň.
Mohutnost kmene je patrna ze srovnání s šířkou lidského těla. Ze školky velkostatku Libochovice v Poplzi. (Foto orig. insp. Rublič.)

byčejně oblíbená a dobře placená srdcovka, zprvu červená, později při úplné zralosti hnědnoucí, zvaná *Chlumecká raná* (přil. č. 2.) Sadaři s ní, polozralou, přicházejí na blízké trhy již kol 10. června, ač o pravé zralosti lze mluvit teprve počátkem druhé polovice června. Jako u *Libějovické* a mnohých jiných, i u této odrůdy platí konsument, lačníci po dlouhé zimě po čerstvém ovoci, v prvé řadě *ranost*, která při nenáročnosti stromu je vlastností opravdu

Velichova chrupka,

huje se znamenitě právě na *Vítovku molitorovskou*, již její pěstitelé nenahradí jistě žádnou jinou ranou třešní, byť i o něco dříve zrající a sebevíc vychválenou.

Jak trh a odbyt ovoce přispívá k rozvoji ovocných kultur, pěkně dokazuje kolem *Prahy* rozšířená, ale dnes i jinde hojně známá lokální odrůda zv. *Šalanka* (přil. č. 4.), drobnější sice, avšak hojně plodící a pro větší třešňovky v blízkosti stálých odbytišť vhodná tmavá srdcovka, pojatá rovněž do výběru tržních odrůd pro Československo. Zraje ke konci června a její úrodnost umožňuje *láci* chutného ovoce, jež se na pražských trzích vždy rozprodá v každém množství. Jisto je, že u srdcovek, tedy měkkých třešní, barvitost šťávy a temná barva ovoce vítězí nad podřadnějšími světlými srdcovkami. Ani u této krajové odrůdy není původ znám. Zesnulému vedoucímu zahrádku pomologického ústavu v Troji, *Josefu Bláhovi*, náleží zásluha, že s ní seznámil českou obec ovocnářskou.

V okolí města *Mšena* snad již déle než po dvě století pěstují ovocnáři všude chvalně známou *Mšenskou jánovku* (přil. č. 5.), jejíž malečný strom vyrostl z pohozené pecky „ptáčnice“, kterých kolem *Mšeny* vždy hojně rostlo. Bohatá úrodnost, dobré vlastnosti stromu, možnost sklizně od konce června, tmavé ovoce kořenitě chuti, použitelné ke všem způsobům spotřeby — toť důvody, které nejen že uhájily existenci této odrůdy v obdobích, kdy zrádná ruka člověčova kácela stromy, aby uvolnila prostor neobyčejně výnosnému chmelářství, ona naopak značně se rozšířila nejen na Mělnicku, ale i směrem ku Praze; v pražském okolí je se *Šalankou* tu a tam promísená.

Na *Libochovicích*, tedy v těsném sousedství české ovocné komory, nedaleko *Lososic*, asi 80 let jsou známy dosud oblíbené třešně, jichž stromy nápadny jsou neobvykle mohutným vzrůstem. Největší strom stojí dodnes v *Poplzi*, v ovocné školce, náležející velkostatku libochovickému (viz obr.). I jinde nalezneme též úctyhodné exempláře. Je vysoce zajímavé, že stromy tyto jsou šlechtěny na mahalebce; plodí tudíž znamenitě. Zcela tmavá tato třešeň má lesklou slupku, chut velmi dobrou, pikantně natrpklou. Užívá se po 6. červenci. Podle zpráv p. *Rublíče*, inspektora zahrad v *Libochovicích*, jenž po léta pilně dbá nejen o historii zahrádnictví a ovocnictví ve svém působišti, ale všimá si ovocnictví i v širokém okolí, vžil se pro tuto třešeň název *Poplžská černá*, neboť množila se, jak zmíněno, ve školkách v *Poplzi*.

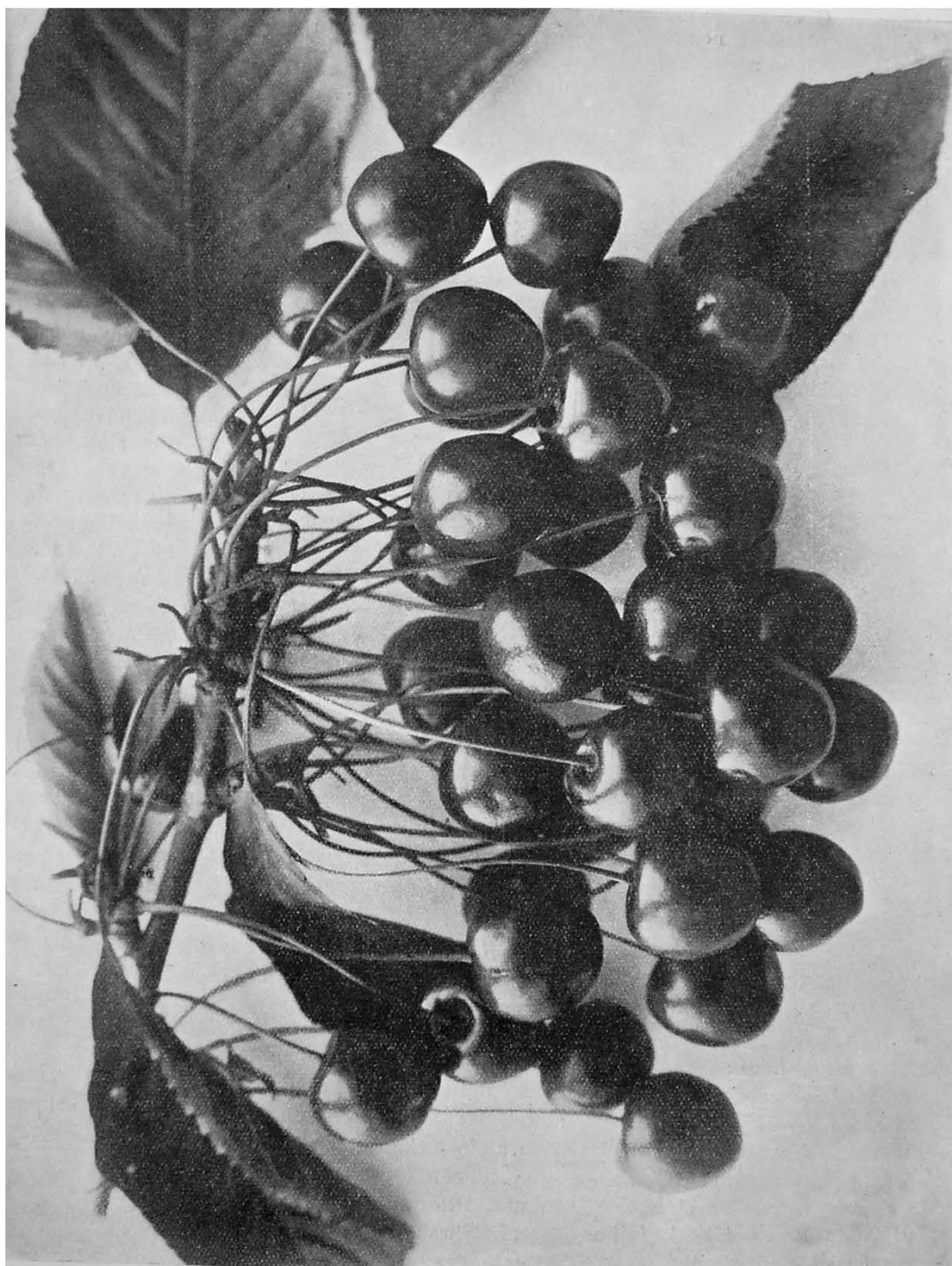
V okolí Č. Peček oblíbená je třešeň *Kozmice*, na niž upozornil p. St. Pařez; podobá se *Mšenské jánovce*, ale zraje o něco dříve.

Tytéž přesvědčivé důvody, jaké jsme shledali u předchozích odrůd, způsobily mohutný rozvoj tmavé srdcovky, zv. *Klecanská černá* (přil. č. 6.). V okolí *Klecana* n. Vlt. pěstuje se odedávna a označil-li ji dnešní senior československých ovocnářů p. *Václav Maruška* za výbornou a pro *Klecansko* za nejlepší, vyslovil tím přesvědčení jejích pěstitelů. Zraje od konce června a vydrží i přes polovinu července na stromě.

Na *Hořicku* značně se rozšířily znamenité chrupky barvy temně hnědě rudé, zv. *Pumry*, kvalitou i zjevem značně připomínající skvělou chrupku *Napoleonovu* (*Lauermanovu*). Zrají v polovině sezony a možno je řadit mezi největší a nejcenější chrupky vůbec.

V podhoří *Orlickém*, hlavně v okresích *opočenském* a *novoměstském* všude jsou známy měkké, zcela černé a výborné sladké srdcovky *Kostelnice*, vhodné do pečiva, střední velikosti a později zrající, znamenité stolní a konservační, veliké, tmavé chrupky, delikátně lehce přitrpkle chuti, zvané *Uherky*, nahrazující pověstné černé chrupky *Hedelfingenskou* a *Germersdorfskou*.

Na *Kolínsku*, *Kutnohorsku*, *Kouřimsku* a *Českobrodsku* od nepaměti se pěstují přesladké, tmavé srdcovky, zv. *Kaštánky*, které znamenitě vždy vzdorovaly i krutým

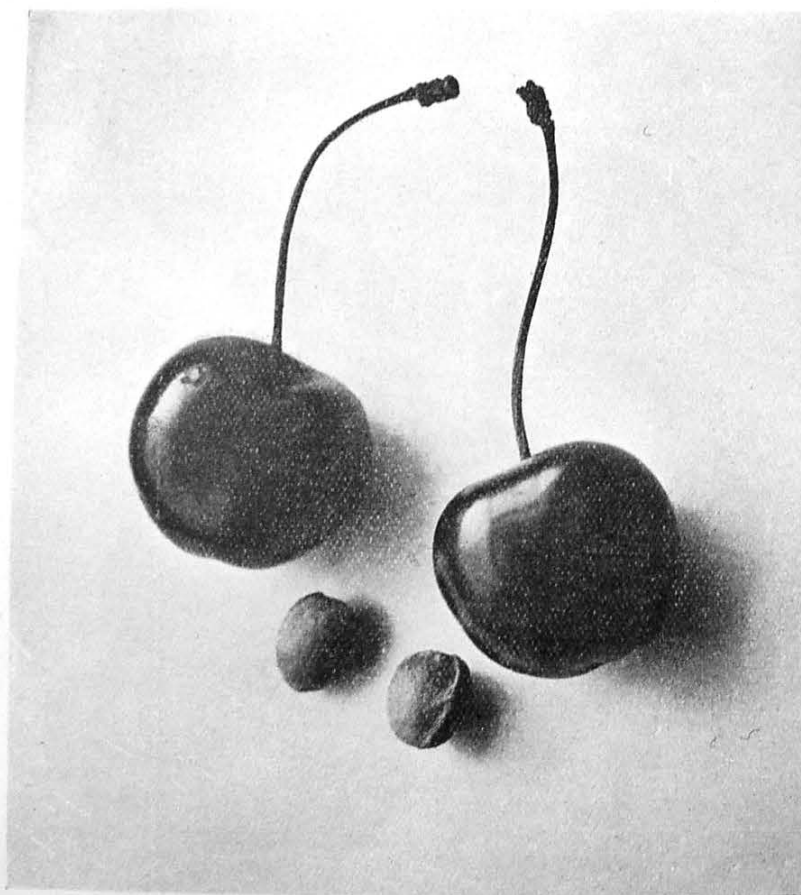

Kozmice.
Fotografie větvičky zasažené p. páteřem, majetníkem školek z Červ. Pečok.
Před fotografováním polovina plodů odstraněna. (Orig. foto Kamenický.)

mrazům. Ovoce uzrává koncem června a náleží k nejlepším třešním tohoto období vůbec. V jiných oblastech nejsou *Kaštánky* známy, pokud ovšem si jich pěstitelé neopatřili v novější době ze školek.

Na *Mladoboleslavsku* šíří se ohromná pozdní *chrupka Thurn-Taxis*.⁴

V jihozápadní Moravě, na *Ivančicku*, v obcích *Oslavanech*, *Hlině*, *Neslovicích*, *Silůvce* a j. rozšířena je znamenitá a na brněnském trhu v červenci převládající zcela tmavá,

Thurn-Taxis.
(Orig. foto Kamenický.)

tužší, velice úrodná srdcovka zv. *Skalka* (přil. č. 8.). Stromy se zdarem rostou i v hornatém území, ale vyžadují plného slunce a vlhčí polohy. Předností ovoce je trvanlivost na stromě; ovoce přezrává, aniž se hnitím kazí a přichází ke konci svého období na trhy polovyschlé, ale stále výborné a požadované. Dopravu snáší bezvadně. Je pozoruhodno, že málo červiví a je prý i ptactvem poměrně opomíjena.

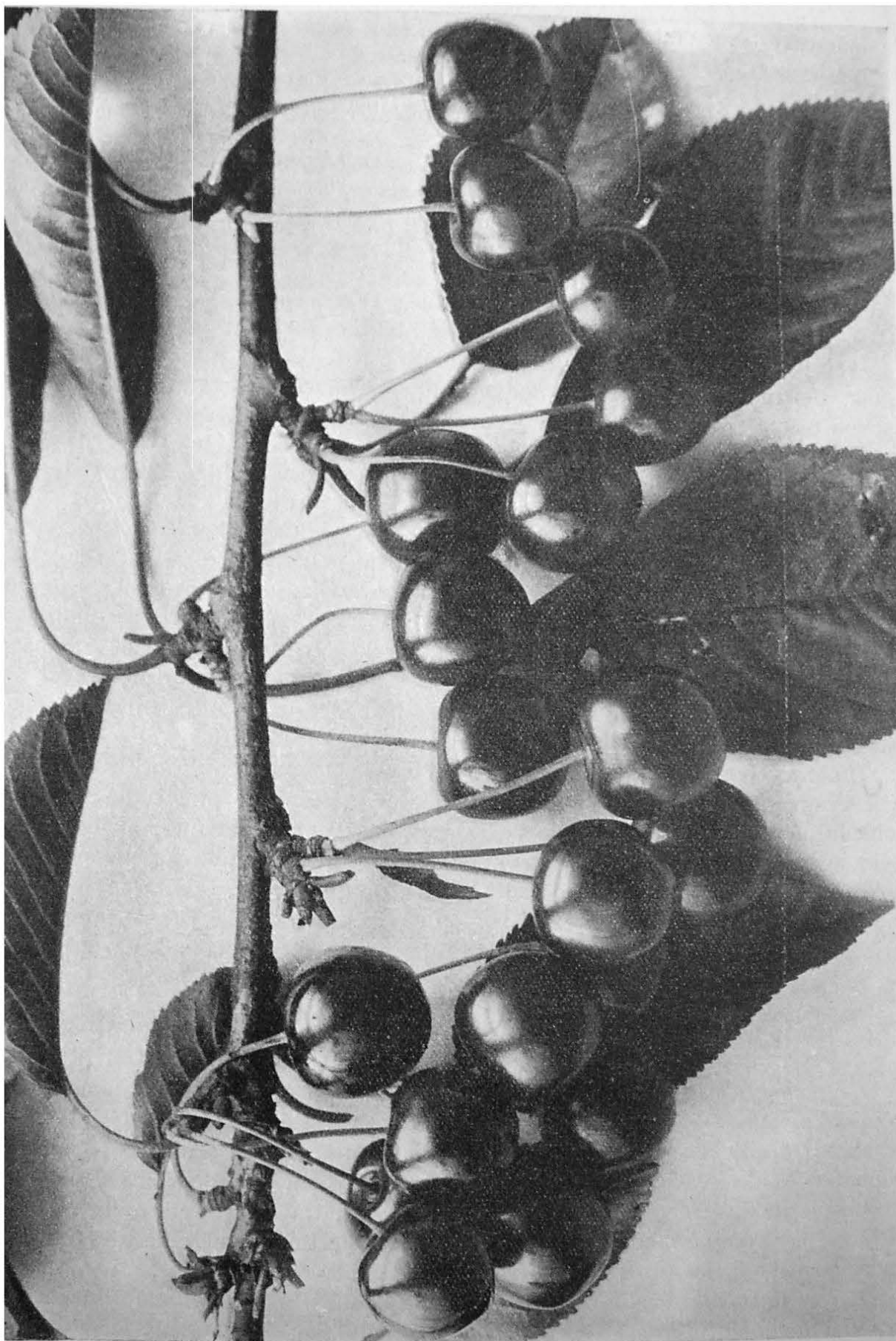
I *Slovensko* má své velmi pozoruhodné lokální odrůdy třešní. Tak v župě *Hontianské* v krupinském okrese i okresech sousedních šíří se velmi oblíbená *Krupinská dudečka*, stolní třešeň střední velikosti, barvy červené, zřídka slabě mramorované; tuhou dužninou blíží se chrupkám. Zraje

koncem června a v první polovině července. Rodí záhy a vždy bohatě. Vyváží se hlavně do Vídně.

V obci *Čelovce* a v okolí (župa *Hontianská*) šíří se víc a více třešeň *Čelovská*, původně semenáč neznámé odrůdy. Uzrává o něco později než *Krupinská dudečka*. Také tato odrůda hodí se k pěstění ve velkém.

Nedaleko obce *Pruské* v ovocnářské dolině *Púchovské*, v malé obci *Medné* (v *Trenčanském Pováží*), již po několik století pěstuje se výborná a veliká tmavá *chrupka Medňanská*, zvaná též (v 80. letech min. století) *Emilia Mednyanszky* ku počtě manželky *Alexandra Mednyanszkého*, zemana v *Medné*.

Kde a jak povstala, není známo. Pěstitelské a tržní přednosti této odrůdy přispívají znamenitě k jejímu šíření. Snese až šestidenní dopravu, je-li balena v menších množstvích.

Kaštánka.

Z *Nitranské* župy, jež vždy vynikala ovocnářstvím, odedávna se dovážely na budapeštský trh z Veslnické doliny světlé, značně veliké a tuhé třesně, zv. *Nitranské bělice* (Bielice). Nápadna je okolnost, že ve středu oblasti, kde se tyto třesně, druhohradé sice pro stůl, ale znamenitě na dopravu, pěstují, leží dvě obce, *Velké* a *Malé Bielice*. Zrají asi v tutéž dobu jako *Krupínská dudečka*, s níž přicházejí současně na trh.

O vzniku jiné lokální odrůdy, *třesně Naršanské*, která se pěstuje od pradávna v okolí obce *Naršany* v býv. župě Šarišské, není zpráv. V dávných dobách se vyvážela za hranice býv. Uher, nejménou až daleko do Polska (Ruska). Krásně lesklé, tmavé, černé plody vynikají aromatickou dužninou, plnou rudé šťávy. Užívají v první polovině července.

Třešeň Dubravská nazývána byla podle obce *Dubravky* nedaleko Bratislavy. V Dubravce bydlí Chorvati, jichž dávní předkové utekli se do těchto krajů Slovenska před tureckou invází. Ideální poloha i živná půda, již je — pokud plochy se týče — nedostatek, ponouká obyvatelstvo k intenzivnímu ovocnářství, ač primitivní šlechtění starších pláňat — bez lýka a vosku — přinesených z lesa, každého cizího ovocnáře překvapuje. Ovoce je střední velikosti, temně rudé až černé, velmi tuhé a tudíž k dopravě a pro obchod způsobilé. Obchodníci ovocem z Brna, Vídně, Mor. Ostravy, ba i z Prahy osobně kupují zboží od pěstitelů přímo na místě.

Z českých oblastí budtež ještě zmíněny třesně z *Českoskalicka*, jichž pozorovatelem je chvalkovický učitel a věci oddaný ovocnář p. *Vojt. Černý*; jím zasílané lokální, vysoce pozoruhodné odrůdy *Santaburky*, *Rusačka černá*, *Rusačka červená* a *Karmazínka* dojdou zajisté ještě časem pomologického ocenění, jak plným právem zasluhují. Zhaslá sláva Vantochovy „Griotky“ připomíná nám na Nymbursku obecně zdomácnělou *višeň Vantochovu*, která je nyní předmětem pečlivého studia státní ovocné školky v Chlumci n. C., jelikož se ukázalo, že v tomto případě jde asi o dříve již známou *višeň Podbielského* (*Ministr Podbielský*).

Tímto výčtem nikterak není vyčerpána mnohočlenná řada — při zamlčení odrůd méně významných — velmi hodnotných lokálních třesní (po př. višní), jelikož dosud v ohledu původnosti odrůd nebylo v Československu prostudováno mnoho krajů, zejména ne oněch, kde chybějí ovocnáři — odborníci, v první řadě okresní pomologové a na venkově oni inteligentní rolníci, učitelé, kněží atd., kteří mají vřelý zájem o ovocnictví, jenž jim umožní, aby občas našli i volnou chvíli k pomologickým záznamům o svém kraji, bez nichž je podobné soustavné studium v celku téměř nemožné.

MERUŇKY.

Z *meruňek* zasluhují zmínky *Mělnická melounová* (přil. č. 9.) a maloploché variace *Mělnické mandlové*, pocházející z *Mělníka*, kde se pěstují ve vinicích. Zrají od konce července. Odrůdy tyto mají sladká jádra. Jejich potomstvo — semenáče — je poměrně drobnoploché, ale kvatitou ovoce možno je označiti téměř za identické s matkou. Pro výrobu meruňkové marmelády jsou zcela způsobilé, tím spíše, že stromy „semenáče“ dožijí při neobyčejné plodnosti věku 30—60 let, kdežto meruňky šlechtěné hynou namnoze za několik let (6—15) po výsadbě.

Z obce *Roztoky* u Prahy pochází v tamním okolí značně rozšířená, krásná a velká *Roztocká meruňka* (přil. č. 10.), zrající v 1. polovině srpna a oblíbená pro dužninu vý-

borné chuti. Původní strom — podle zprávy Bláhovy — nalezen byl v Roztokách v zahradě Dra Brdičky jako starý semenáč.

V okolí městečka *Velké Pavlovice* v moravském Slovácku věří pěstitelé ve výbornou a tržně prvotřídní lokální odrůdu meruňky, zv. *Velkopavlovická*, jež dochází stále většího rozšíření. Zásahu o to má tamní učitel p. A. *Horňanský*, podporovaný ve svých snahách inspektorem ovocnictví pro Moravu p. F. *Suchým* a ministerstvem zemědělství, jež zřídilo ve Velkých Pavlovicích st. ovocnou školkou, která má se v první řadě specializovat na produkci meruňkových (marhulových) stromků. R. 1923 v „Ovocnických Rozhledech“ poukázal jsem na blízkou genetickou příbuznost meruňky *Velkopavlovické* s *Holandskou*, již na Moravě častěji zovou *Bredskou*. V okolí Pavlovic je dosud řada nezjištěných a pomologicky neznámých odrůd, ze kterých mohou jedenkrát vzniknouti hodnotné odrůdy lokální.

Ze školkařských závodů „*Viktoria*“ v *Žilošicích* na již. Moravě šíří se hojně tamní původní odrůda, *meruňka Žilošická*, vynikající velikostí, ale zabarvení méně výrazného než menší *Velkopavlovická*, s níž zraje stejně v druhé polovině července.

Na *Slovensku* v *Kočovicích* (Trenčanská župa) z odhozené pecky asi r. 1898 vyrostla cenná meruňka, jejíž krásné, větší až velké plody, zrající od konce července, staly se nejlepším doporučením této, dnes již v tisících stromech rozšířené lokální odrůdy. Stromy prospívají i v polohách pro meruňky méně příznivých. Odrůdě této ponechán název *meruňka Rakovského* (Rakovskyho marhula), jímž je označena v díle „*Pomologie Hongroise*“. Šíří se hlavně ze st. školek ovocných v Trenčíně.

Sabinov, obec v bývalé župě Šarišské, má svoji odrůdu zv. *Sabinovská meruňka*, jejíž vzhled připomíná *Nancyskou meruňku* krásou i velikostí. Zraje koncem července a počátkem srpna. Dnes šíří se ze Sabinova a st. školek slovenských všeobecně, jsouc oblíbená i pro úrodnost a otužilost stromů.

V blízkosti *Trnavy*, hlavně v panských zahradách, s úspěchem se pěstuje *Trnavská meruňka*, otužilá a skromná, vhodná i pro písčité polohy. Veliké ovoce snáší dobře dopravu.

ŠVESTKY.

Mnohem méně zkušeností máme s lokálními odrůdami švestek. Nejlepším příkladem jest obecně známá velkoplodá česká *švestka Dolanka* (příl. č. 11.) z Kralupska, zrající asi týden před obyčejnou *Domáci*, jejíž ovoce u nás bývá místy tak drobné, že se nehodí ani k sušení. *Dolanky* jsou pýchou švestkových trhů a předmětem touhy i závisi pěstitelů v krajích, kde vlivem odlišných poměrů přirozených, na nichž je *Dolanka* neobyčejně závislá, rodí i *Dolanky* plody malé.

Podobné oblibě těšila se na Kouřimsku *Kouřimská švestka*, o níž dnes není zpráv; tamní okr. pomolog p. *Porcal* snaží se proto, aby zavedl tak zv. *Zlepšenou kouřimskou švestku*.

Nelze však slepě přijímat za lokální odrůdy vše, co se za ně vydává. Proto — obdobně jako u „*Vantochovy višně*“ — s největší rezervou přijímány byly zprávy o *Budňanské švestce* z Berounska, která je zcela nepochybně totožná se známou, často velmi červivější *Vlaškou*.

Moravané, opět hlavně z okolí *Brna*, honosí se drobnou sice, ale jinak všemi přednostmi nadanou švestičkou, zvanou *Brněnská švestka* či *Brněnka* (příl. č. 12.), zrající již od poloviny července. Mýlil se však svědomitý autor „*Moravského Ovoce*“, zesnulý

inspektor ovocnictví p. *Fr. Suchý*, předpokládal-li, že se jinde nepěstuje. Na Královéhradecku, Českobrodsku i jinde setkáváme se totiž se švestičkami, zvanými *Špičky* či *Aninky*, jejichž od Brněnských nelze odlišiti. A tak i v tomto případě původnost této odrůdy na Moravě, po př. v Čechách zůstává neobjasněna. Lze ji považovati za křížence slivky ze skupiny „špendlíku“ s pravou švestkou, jejíž charakter převládá.

Zcela bezpečně lze však označiti za pravou lokální odrůdu švestku *Černošickou*, značně rozšířenou — podle referátu p. prof. *Malocha* — na Rakovnicku, kde zraje koncem července neb v prvních dnech srpna. Je to spíše pološvestka s převládajícími znaky švestkovitými; jen pecka a občasná přilnavost dužniny připomínají biologické dědictví po slivě.

Někdy snad i raná *Hérova švestka* (též pološvestka) stane se v Posázaví a v okolí Týnice n. Sáz. odrůdou krajovou, poroste-li jako dosud její rozšiřování. Obdobný posudek mohl by se vysloviti i o *Čistické rané*, kterou propaguje p. Dr. *Herles* z Čisté u Rakovníka.

Na *Slovensku* v *Gemerské dolině* nutno hledati původ *švestky Gemerské*, jež majíc všechny přednosti výborné *Bystřické švestky*, vyniká nad ní velikostí. *Gemerské švestky* zrající koncem srpna a v první třetině září, jsou nejen znamenitým ovocem stolním, ale i pro konservaci neobvyklejše vhodným. Stromy vzdorují lépe škůdcům i chorobám než *Bystřická*. Spokojí se průměrně dobrými švestkovými půdami. V poslední době hojně se množí i za hranice župy Gemerské.

Není pochyby, že *každý kraj má své velkoplodé variace švestky*; ty objeviti a šlechtěním v okolí množiti je naším hospodářským příkazem, chceme-li, aby všude drobná a namnoze snad již opravdu degenerovaná švestka ustoupila ovoci hodnotnějšímu. Potom zajisté odpadnou oprávněné stesky v době velikých úrod, že se nevyplácí mnohdy ani jejich sklizeň.

SLÍVY.

Lokální a opravdu cenné odrůdy *sliv* (renklod) nejsou známy, ač novinek — semenáčů — známo je mnoho. Zato podřadných, lokálně rozšířených slivek najdeme ledakdes mnoho. V každém kraji setkáme se též s nějakou *pološvestkou*, zpravidla označovanou za švestku. Tyto křížence sliv a švestek bývají zpravidla ranější než pravé švestky a tím též hodnotné.

HRUŠKY.

Hrušňových odrůd krajových, jak již řečeno, je příliš mnoho, cenných však poměrně velmi málo. Pomolog stojí bezradně nad spoustami rozmanitých *Žitnic* a *Ovesníků* z různých krajů, jež se vzájemně liší, podobně jako nad *Jakubkami*, *Malovánkami*, *Kozačkami*, *Voňavkami*, *Krvavkami*, *Citronkami*, *Cibulkami*, *Panenkami*, *Kuželkami*, *Mydlínkami*, *Mouénicemi*, *Cukrovkami*, *Kološkami*, *Makovkami*, *Prášilkami*, přehojnými *Muškatelkami* a *Máslovkami* často zcela neprávem tak označovanými, dále *Kapalkami*, *Vavřínkami*, *Zelinkami*, *Václavkami*, *Hniličkami*, *Kačenkami*, *Liberkami* atd. atd. Převážná většina zůstává utajena jen v užším kraji (obyčejně v několika obcích) kde, neznajíce zpravidla lepších, pokládají je za nejlepší nebo zcela dobré a to tím spíše, že stromy rostou obyčejně velmi zdravě a nemají zvláštních požadavků. Takovéto odrůdy

ovšem „neprorazí“ na širší ovocnářské forum, které zejména ve hruškách má zvýšené požadavky, vyvolané znalostí výtečných stolních máslovek nepřekonatelné chuti a lahody, pocházejících většinou z Francie a Belgie.

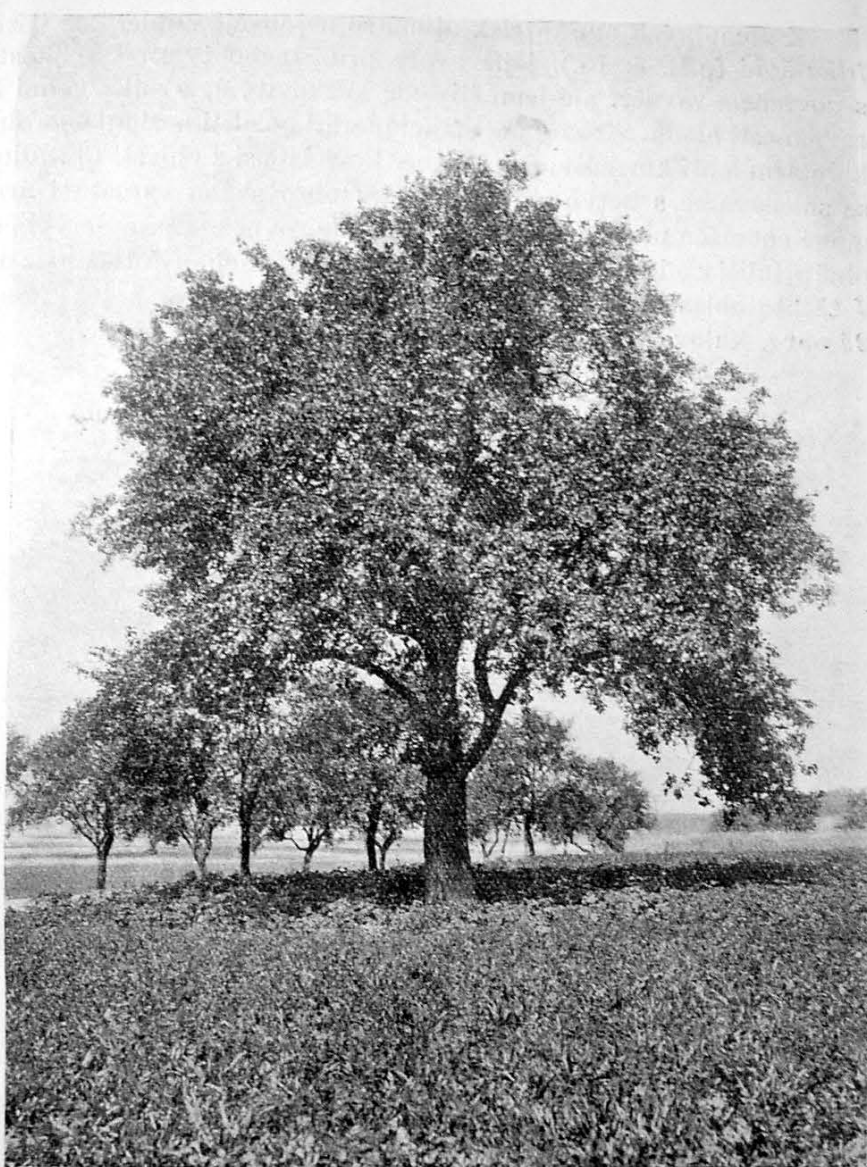
Z našich tržně význačných a tudíž širěji známých odrůd zasluhují zmínky (nepřihlížíme-li k *Muškatelce turecké* či *Zbuzance*, jejíž původnost v Čechách je poněkud pochybná) alespoň tyto:

Solanka (přil. č. 13.) pocházející nepochybně z okolí obce *Solan* na Libochovicku, kde od pradávna ovocnictví dobře se dařilo, zaujala v našem ovocnářství místo, jež jí v letních odrůdách náleží plným právem. Stromy snesou i chudší a vyšší, ne-

příliš větrné polohy, ač ovšem stanoviště taková nepřispívají k lahodnosti ovoce, závislé na přirozených podmínkách. Uzává v polovici srpna a jsouc výborné chuti, platí dávno za přední obchodní a exportní hrušku. Pověst její plně oprávnila vřazení do výběru tržních hrušek pro Československo.

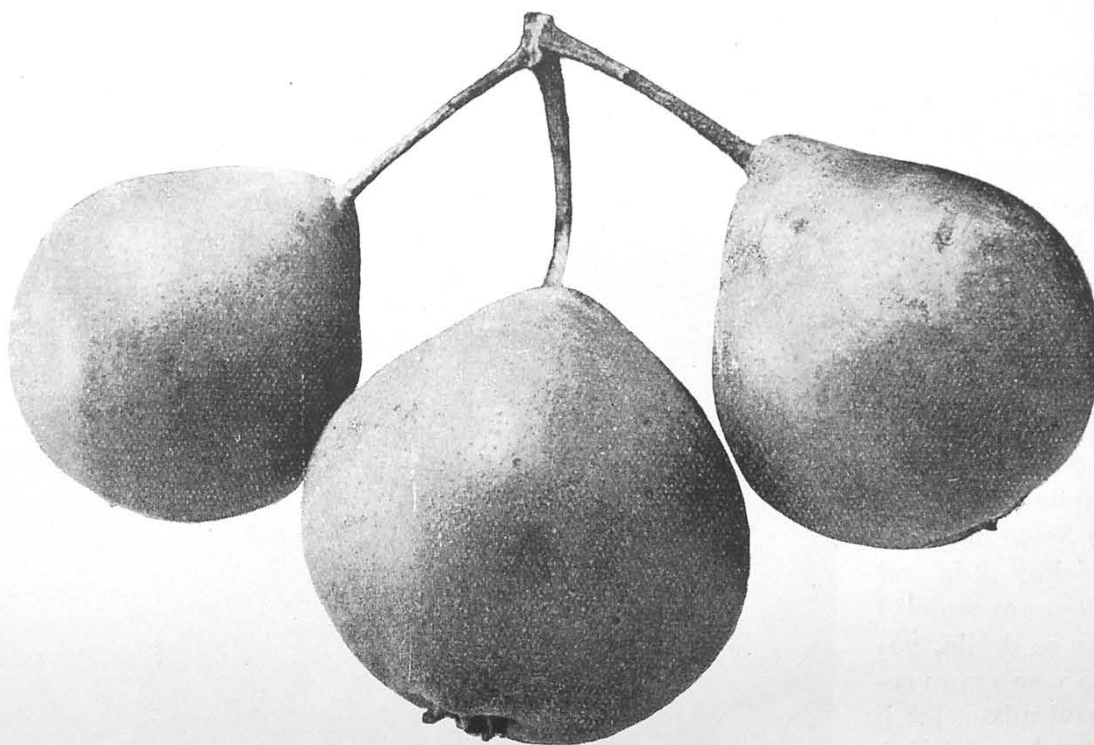
V severovýchodní části Čech až asi k Labi pěstuje se odedávna stejně znamenitá *Ananaska česká* (přil. č. 14.), vyznamenávající se všemi přednostmi hrušní ke konci srpna zrajících. Známa jest ve své oblasti pod názvem *Ananaska*.

Jelikož však nikde se s ní neshledáme v souvislých sadech, neujala se na nových stanovištích tak jako šťastnější *Solanka*; nelze zatajit, že i o něco větší a hned po ní zrající *Ananaska courtrayská* zaujala mnohé místo vhodné pro *Ananasku českou*.

Zelinka chlumecká.
(Orig. foto Kamenický.)

Z přehojných muškatelek ujímá se nejnověji všude, kde ji znají, srpnová *Muškatelka šedá* (přil. č. 15.), jejíž ovoce přibližného tvaru i velikosti *Špinky* (Smolnice), s povrchem rovněž, ale jemněji šedě korkovitým, vyniká velmi lahodnou chutí a vyrovnaností plodů. Stromy počínající ploditi později neznají chorob ani škůdců. Pro školkaře není lepší kmenotvorné hrušně. Pochází asi z oblasti Chrudimska a Čáslavska, kde se shledáváme s úctyhodnými stromy obrovského vzrůstu i úrody. Několikakilogramové chomáče plodů nejsou vzácností. Je rovněž pojata do výběru odrůd tržních, jenž plně přihlíží k odrůdám lokálním, pokud určitě mohou míti neb již dnes mají širší význam. V těchto oblastech i jinde je rozšířena *Kulatka*, zvaná též *Cibulka*, *Cibulka saská* či *Bíbovka*, kulovitá, žlutavá nestálá hruška, v srpnu zrající.

Zelinka chlumecká.

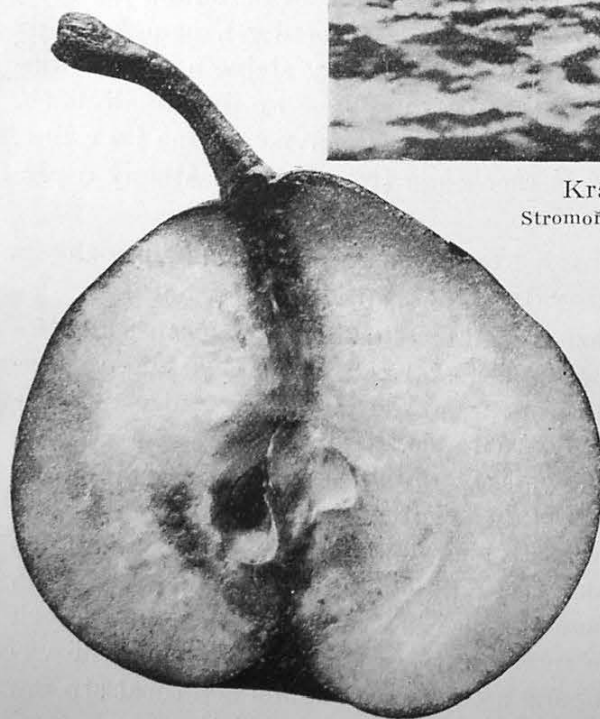
Na *Chlumecku* a *Novobydžovsku*, kde dosud vládla mezi hruškami pověstná *Zelinka chlumecká*, lokální odrůda dubovitého vzrůstu, nastupuje nyní ze státních školek tamních šířená *Muškatelka šedá*. Mnozí pozorovatelé, mezi nimi i rodák z Novobydžovska, p. Dr. B. Němec, universitní profesor a oddaný milovník ovocnictví, nalézají v *Zelince* zvláštní osobitost, kterou právem označují jako znamenitost. Ale i tu hlas lidu oceňuje dnes jinak význam její: je totiž nestálá — zraje téměř najednou v jediném týdnu — na trhu bohužel skoro bezcenná a prodává se, ač její chuť je opravdu zcela osobitá až výborná, kilogram za 20 hal. v době, kdy dobré letní hrušky platí 1—2 Kč. — Není tudíž divu, že rolníci je — i pro trh! — se stromu setřásají, sadaři je neradi kupují a konsumenté po snědění několika prvních kilogramů je opouštějí. Zvláštností *Zelinky chlumecké* jest, že nepůsobí zažívacích potíží, ani po požitku značných kvant, na čemž

má zajisté podíl její přehojná šťavnatost a značnější obsah tříslovin. Přes hospodářské nectnosti žádají se při nákupu stromků vždy i *Zelinky*.

V této kapitole nesmíme opominouti ani naší *Koporečky* (přil. č. 16.), známé od r. 1782, kdy ploidila po prvé jako nový semenáč v obci *Koporeči*. Záhy se šířila po dalekém okolí i za hranice a byla přerůzně křtěna i neprávem (na př. Belgičany) přivlastňována. Německý název její jest *Liegel's Winter-Butterbirne*, jenž nikterak ovšem nepřipomíná český její původ, stejně jako bel-

Královéhradecká máslovka.
Stromořadí za Věkošemi u Hradce Králové
(Orig. foto Kamenický.)

Královéhradecká máslovka.

gické pojmenování *Suprême Coloma*. Zdá se, že zenit obliby její je překročen, neboť malá vzdornost fusikladiu omezuje další čilejší výsadbu, jaké by jinak ovoce, které vydrží přes zimu, plně zasluhovalo.

Pravým typem celkem málo rozšířené krajové odrůdy jest *Královéhradecká máslovka*, jež vypěstěna byla asi před 100 lety ve školkách *Mat. Valce ve Věkoších* u Hradce Králové. Odrůda tato na rozdíl skoro ode všech hrušní nejenže dobře roste, nýbrž v pravém slova smyslu bují v lehkých písčitých půdách, kde i uspokojivě rodí.

Na hradeckých trzích dodnes stále se objevuje ve druhé polovině září. Stromy vzdorují mrazům a mladé šlechtěnce ve školkách rostou zcela zpřímá. Hodí se i k mezišlechtění, pro dobré polohy je ovšem zbytečná; pro chudší, písčité půdy má nesporný význam.

Na Moravě v okolí Pernštýna pěstuje se s oblibou, mimo řadu podřadných odrůd, hruška *Neznámka*, již se nepodařilo ztotožnit se žádnou známou odrůdou.

* * *

Výběr obchodních hrušek pro Československo zahrnuje odrůdy tak znamenité, že není naděje na účelnou korekturu neb doplněk nějakou další odrůdou lokální. Nejvýše dalo by se mluvit o opravdu pozdní, až k jaru zrající, dostatečně veliké a vzhledné máslovce, již v obchodním ovocnictví postrádáme, neboť i t. zv. zimní odrůdy hrušek zrají často již před vánoci a nevydrží ani přes leden.

JABLKA.

Není nahodilým úkazem, že ve střední Evropě, na Rusi a v Anglii jablka těšila se od pradávna zvláštní pozornosti pěstitelů, obchodníků ovocem i spotřebitelů. Snad chut, velikost, poměrná trvanlivost ovoce a rozmanité tvary i barvy jablek lákaly více ovocnáře těchto zemí, než většinou jednobarevné hrušky a četné peckovice, podléhající snadno zkáze. Proto také naše sady, nehledíme-li k stromoradím švestkovým a třešňovkám, jsou většinou sady jablonovými. Tím si vysvětlíme též poměrně nejúplnější záznamy o provedených pozorováních, týkajících se právě jabloní.

Též řada našich, a to znamenitých neb alespoň pozoruhodných lokálních odrůd není nikterak malá. Všecky země našeho státu jsou v ní zastoupeny.

Populární *Panenské* (přil. č. 30.), které dnes je jakýmsi naším národním jablkem, nahrazující právem zapomínané *Míšeňské* (*Míšeň česká* — P. Borsdorf), nemůžeme již prohlásiti za odrůdu lokální. Náleží všem krajům Čech i Moravy stejně a nelze se dopátrati ani pravděpodobného místa jeho vzniku. To platí obdobně i o jiných odrůdách, na př. o *Českém růžovém* (přil. č. 29.). Obě tato jablka jsou odedávna známa i v cizině, podobně jako dosud hojný *Vejlínek červený* či *chocholatý* (Němci přivlastněný a překřtěný na *Štělinské červené* — Roter Stettiner A.).

Tím nikterak nemenší se počet skutečných krajových odrůd jabloní, z nichž za obecněji známé neb pozoruhodné lze považovati tyto:

Malinové holovouské (přil. č. 17.) pochází ze sadů velkostatku *Holovousy na Hořicku*, kdež zůstalo utajeno jako vzácnost téměř po celé století. Teprve na sklonku minulého věku rozšířilo se nejen na Hořicku a Ostroměřsku, ale i na Novobydžovsku, Jičínsku, Chlumecku, kol Brandýsa n. L. i Králové Hradce. Kromě *Míšeňského*, *Českého růžového* a *Panenského* proniklo toto naše jablko daleko za hranice a jediné z nich uhájilo všude, kde se osvědčilo, svoji posici. Je to opravdu prvotřídní, delikátní stolní ovoce, jemuž nechybí ani na lákavosti zjevu, je-li dobře vybarveno. Ač pěstuje se dnes u nás všude, dosahuje jen málokde onoho zdatu jako v původní oblasti, jejímž podmínkám za dlouhodobé kultury stromy se přizpůsobily téměř ideálně. Tak na př. již ve chlumeckých zahradách, kde je půda chudší a sušší, ovoce bývá zakrnělé nebo jinde opět méně vybarvené, list se stromu nejednou předčasně opadá a tím ovšem upadá životnost stromu v kritické době. Tam však, kde stromy nalezly na nových stanovištích podmínky

zcela analogické jako ve svém domově na Hořicku, dočkali se pěstitelé plného úspěchu s touto váženou, podzimní odrůdou vzácné vůně a malinové chuti, kterou umějí oceniti nejen ženy, ale i chudozubí, staří labužníci.

V širokém ovocnářském obvodu dolního Polabí, tedy na Lovosicku, Třebenicku a Českolipsku rozšířeno je velmi značně jablko *Punčové* (přil. č. 18.), o jehož vzniku není rovněž ničeho známo. Vzhledná žlutá barva s lákavě zardělou tvářinkou a zvláštnost, že je požitelné a chutné od listopadu do července dalšího roku, řadí tuto odrůdu k nejvýznamnějším odrůdám lokálním. O oblíbeném jablku *Kutscherovu*, tamtéž rozšířeném, hlavně v územích německých, chybí nám dosud podrobnější

Syreček úhřetický.
(Orig. foto Ročeň.)

zprávy. Na Pardubicku a Chrudimsku vyskytlo se před mnoha lety jablko zv. *Syreček úhřetický* (přil. č. 19.), pojmenované podle obce *Úhřetice* u Hrochova Týnce, kde žije výborný ovocnář p. *Fr. Slavík sen.*, jenž s p. *J. Ročněm*, okr. pomologem v Chrudimi, dávno upozornil na tuto odrůdu. Ovoce zraje od listopadu a vydrží přes leden; je značně velké a velmi úhledné, chuti aromatické. Vzduchuje znamenitě hnilobě.

Z východních Čech, jichž pomologie jest, zdá se, nejlépe prostudována, vzešlo jablko *Košíkové* (*Panské, Párkové* — přil. č. 20.), rozšířené odedávna na *Litomyšlsku* a *Vysokomýtsku*. I tato odrůda považuje se plným právem za výbornou lokální odrůdu, ať již přihlížíme k vlastnostem stromu nebo ovoce, které je asi téže trvanlivosti jako

Zapovězené.

Prastaré stromy u p. Kadeřávka ve Věkoších u Hradce Králové.
(Orig. foto Kamenický.)

Syreček úhřetický.
V jiných oblastech se setkáme s *Košíkovým* velmi vzácně a vždy jen ojediněle, ač v původním kraji nikde nechybí.

Další lokální odrůdou českou je *Zapovězené*, kteréžto jablko pochází pravděpodobně z *Jaroměřska*, kde je nejčetnější. Zastoupeno je i v okolí Králové Hradce, na Nechánicku, Hořicku a j. Mnozí ovocnáři, zlákáni slibným jménem, našlechtili je ve svých sadech i ve vzdálených krajích: sotva však je dnes někdo množí. Pochybná a pozdní plodnost vyřazuje toto jablko z řady odrůd oblíbených. Jeho osud, podobně jako jablka *Míšeňského*, je zpečetěn — brzy bude náležitě pomologické historii — neboť ani svědná tvářička v sytě žlutém poli neokla-

me ty, kdož poznali mnohé nectnosti tohoto sláděte. Zato živé přítomnosti pomologické plně náleží nověji poznané, ač také již starší jablko *Míšeň jaroměřská* (přil. č. 21.), zrající od vánoc a uchovatelné do března. Odrůda tato šířená nyní okr. pomologem p. V. Špačkem, může se státi pravou krajovou specialitou, neboť vyrovnanost ovoce, jeho jemná, až renetově kořenitá dužnina, jakož i celkem stálá úrodnost stromů, plně k názoru tomu opravňují. Jest jen jistá obava, aby netrpělo fusikladiem. Sluší uvést, že tato odrůda má *variaci s plody zcela červenými*; jinak mezi stromy ani ovocem není rozdílu. (Viz přil. č. 21.)

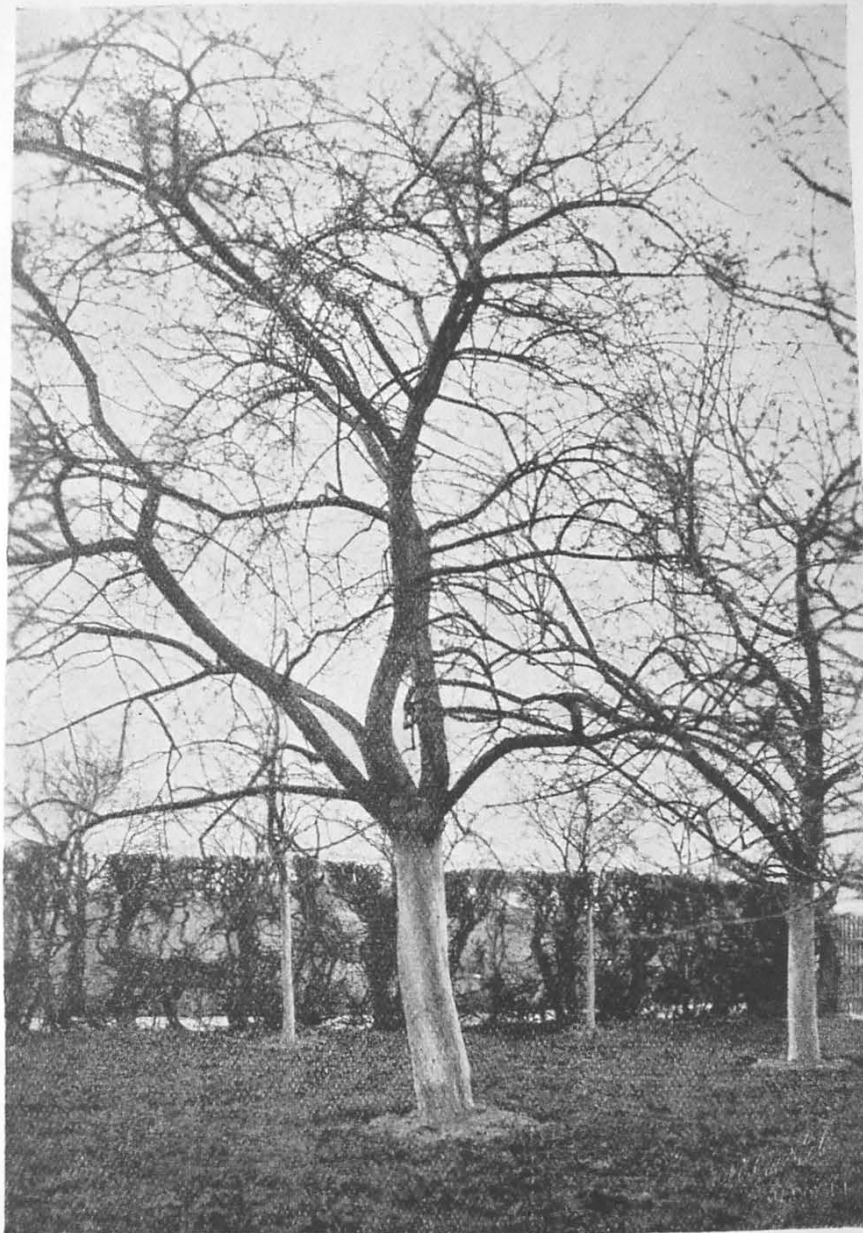
Ze zimních jablek východočeských, pomologii dávno známých, budiž jmenováno *Studničné* (přil. č. 22.). Proč se tak zove, není jisto. Pěstuje se na *Náchodsku*, *Českoskalicku*, *Jičínsku* a *Hořicku*, *Novobydžovsku*, *Chlumecku*, *Královéhradecku* i v okresech přilehlých.

Kdysi nejoblíbenější odrůda tohoto území, výhradně pěstovaná v některých školkách a dodnes se honosící zdravím stromů, v jediném neuspokojuje dnešní ovocnáře: pozdě totiž počíná roditi. A to je ovšem záhada, která asi zmenšuje zájem o tuto odrůdu, na niž bývali její pěstitelé tolik pyšni — a právem: vždyť ovoce jim vydrželo do května, kdy už dávno jiní měli ovocné komory prázdné!

Z okolí *Přelouče* pochází pozoruhodné podzimní žluté jablko *Běličné*, zrající v říjnu, velmi podobné *Richardovu žlutému*, jemuž se nápadně blíží i jakostí dužniny. Jeho pozorovatelem je p. *Mysliveček*, odb. učitel v. v. v *Přelouči*.

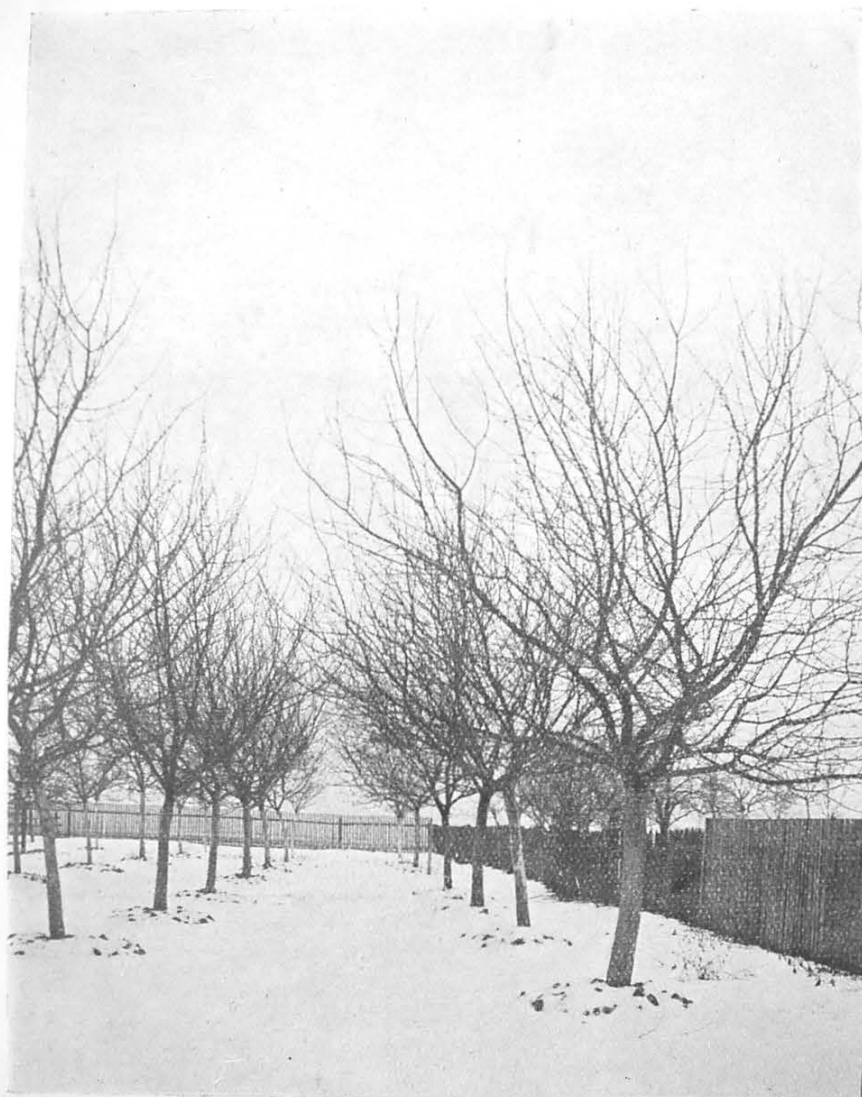
Ale i v jihozápadních Čechách, na *Klatovsku* a v okolí *Domažlic*, objevují se lokální odrůdy, hodné zmínky. Na

dvorcích st. statku Červeného a Korunního Poříčí, na rozhraní okresu klatovského a přeštického, hojně se pěstuje, podle zprávy okr. pomologa p. *Rádl*a z Klatov, drobnoplodé sice, ale neobvyčejně krásné, sladké jablíčko *Kamýcké* (přil. č. 23.) či *Kamejče*, pojmenované podle osady *Kamýka*. Dodnes vozí se na plzeňské trhy; dříve se hojně vyváželo za hranice do Bavor. Zevní krása je jeho doporučením. O vánocích je nejlepší, ale udrží se přes únor. Představuje typ jablek „sudových“; uvedeno na pražský trh, konkurovalo by jistě s úspěchem drobnějším jablkům severoitalským.

Míšeň jaroměřská.

Ze zahrady p. Kunerta v Dolanech u Jaroměře.
(Orig. foto Špaček.)

Studničné.
Stromořadí v sadě p. Šrámka v Pileticích u Hradce Králové.
(Orig. foto Kamenický.)

s ní zejména v západní části domažlického okresu, v obcích z Jiráskových „Psohlavců“ dobře známých: *Chodově*, *Trhanově*, *Klenčí*, *Pecí* atd. Také zde vnější krása ovoce převyšuje lahodnost chuti jinak zcela příjemné. Vydrží do června i do července, aniž trátí na lákavosti.

Chloubou *Moravy*, zejména *Valašska*, *Lašska* a *Kravařska* je dnes obecně známá, výborná krajová odrůda, zv. *Jadernička moravská* (přil. č. 26.). Homolovitě protáhlé toto jablko sympatické, žluté barvy, poněkud podobné *Bílému rozmarýnovému* (t. zv. tyrolskému), vyniká znamenitými vlastnostmi dužniny chuti zcela dobré; ovoce se od otlačení nekazí, snáší dopravu bezvadně a jsouc požitelné od podzimu do jara, je velmi oblíbeno v obchodě. Možno prohlásiti za zvláštnost, že tato tržně vysoce hodnotná odrůda omezuje se dnes jen na určité oblasti Moravy, ač téměř všude dobře se akomoduje a je všem pokročilejším ovocnářům velice dobře známa, v Čechách i na Slo-

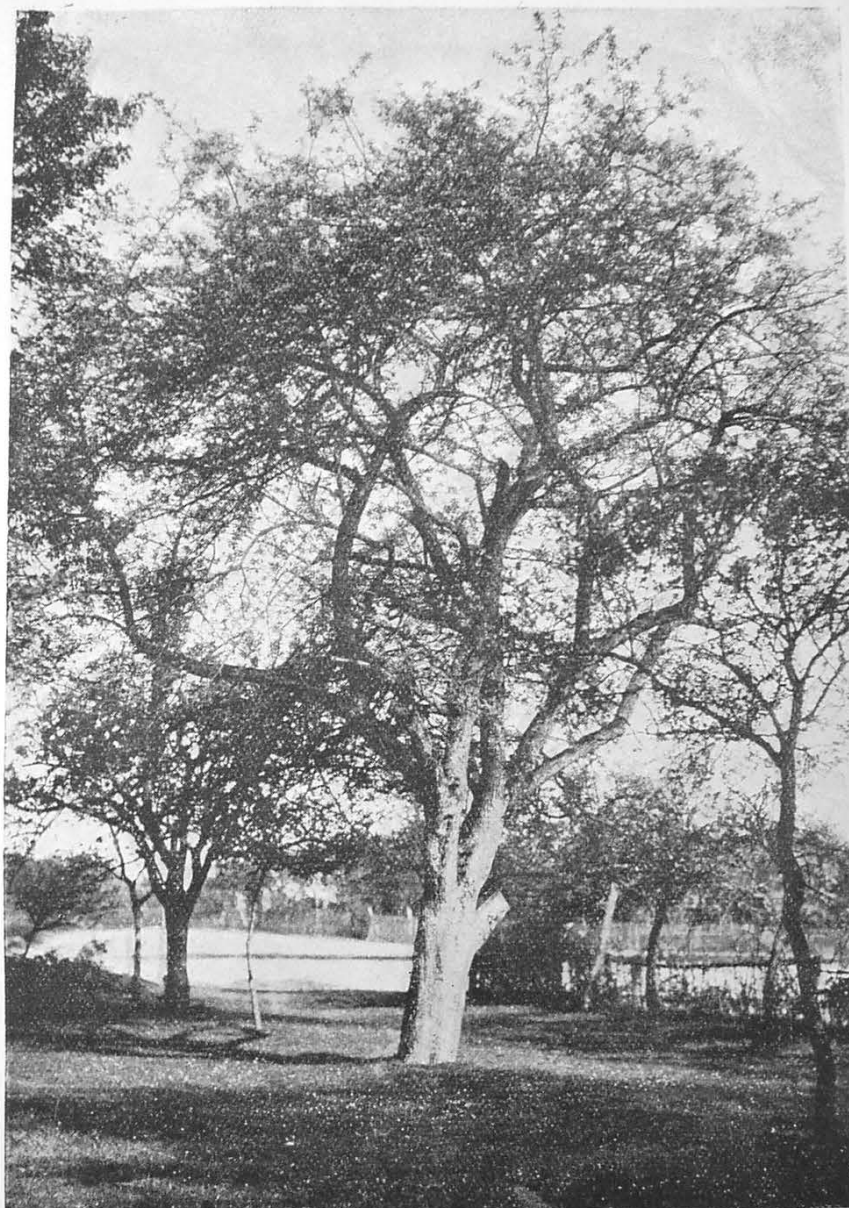
Na *Domažlicku* zasluhují pozornosti dvě lokální odrůdy: *Chodské* (nesprávně *Chodská reneta*), žlutočervené jablko, které se udrží do dubna i později, a *Hellina*, jejíž tupě žebernaté a tmavočervené plody náležejí nesporně k nejkrásnějším a nejtrvalejším jablkům vůbec, jak potvrzuje domažlický pomolog p. *Jos. Malý*. *Chodské* (přil. č. 24.) vzdoruje chorobám i mrazům; stromy dožívají se při často veliké plodnosti a stálém přírůstku velmi značného věku. Ovoce je sice hodnoty hospodářské, tedy druhé jakosti, ale tam, kde není konkurence, cení se v obchodě v pokročilé zimní době jako ovoce stolní. *Hellina* (přil. č. 25.) tvoří stromy stejně mohutné; shledáme se

vensku. Je to ovšem jen ku prospěchu pěstitelů a hlavně obchodníků, kteří těží tak při malé nabídce ovoce z konjunktury. Starší název, dosud velmi užívaný, *Jadernička valašská*, dosvědčuje, že asi tato odrůda vznikla na Valašsku.

O několika lokálních odrůdách jablek i jiného ovoce z jihozápadní Moravy podal zprávy p. J. Wimmer, zem. zahradník v Jaroměřicích. Žel, že dosud původnost jejich není bezpečně zjištěna a nelze tedy o nich zatím podati určitých zpráv.

Není pochyby o tom, že i na Slovensku a v Podkarpatské Rusi je mnoho odrůd lokálních tržně vysoce hodnotných. Z nejlepších slovenských jablek je beze sporu *Solnohradské nejlepší*, kterýmž jménem označujeme z bohaté skupiny jablek „Šováři“ nejhodnotnější variace.

Solnohradské nejlepší vzniklo — pravděpodobně snad již před několika sty lety — v okolí obce *Solnohrad*, v župě Šárišské. Prastaré stromy ve východ. Slovensku dosvědčují slovenský původ stejně jako synonyma *Borka* a *Štěpovka*. Ovoce je střední velikosti, pruhované, dužniny tuhé; snáší tudíž výborně dopravu. Zraje od listopadu a udrží se do dubna. Podle několikaletých pečlivých pozorování, jež koná p. Buchta, inspektor ovocnictví pro Slovensko, lze toto *Solnohradské nejlepší* považovati za obchodní odrůdu budoucnosti, vhodnou pro pěstování i v jiných územích Československa.

Kamýcké.

Starý strom v sadě p. Šlajse v Kamýku na Klatovsku.
(Orig. foto Rádl.)

Chodské.
(Orig. foto Malý.)

Ostatní variace *Solnohradského* jsou více méně odchylnými semenáči odrůdy původní. Je úkolem naší pomologie, aby i je zjistila a zhodnotila.

Jiné, pro obchod prvotřídní je jablko *Hontfanské* (*Hontianské*), jehož původ klade se do oblasti území novohradských, hontfanských nebo gemerských. Raná plodnost, nešírokovýzrůst koruny, otužilost a skromnost stromu i vzdornost vůči škůdcům, veliké a pěkně vybarvené ovoce — tot' vzácné vlastnosti této výborné tržní odrůdy, pro něž zasluhuje hojného šíření. Ovoce zraje od února neb března a vydrží i do července.

V okolí obce *Košecí*, v župě Trenčanské, dávno je známa dobrá zimní odrůda, kdysi zvaná *Košecký ananas*, po-

zději přezvaná na *Baloghovu renetu*. *Baloghova reneta* stejně jako obě předchozí jablka náleží k nejlepším obchodním jablkům.

Budiž zde poznamenáno, že jablko *Batul*, o němž v historických zemích mnoho ovocnářů se domnívá, že je to odrůda slovenská, pochází pravděpodobně z býv. Sedmihradska.

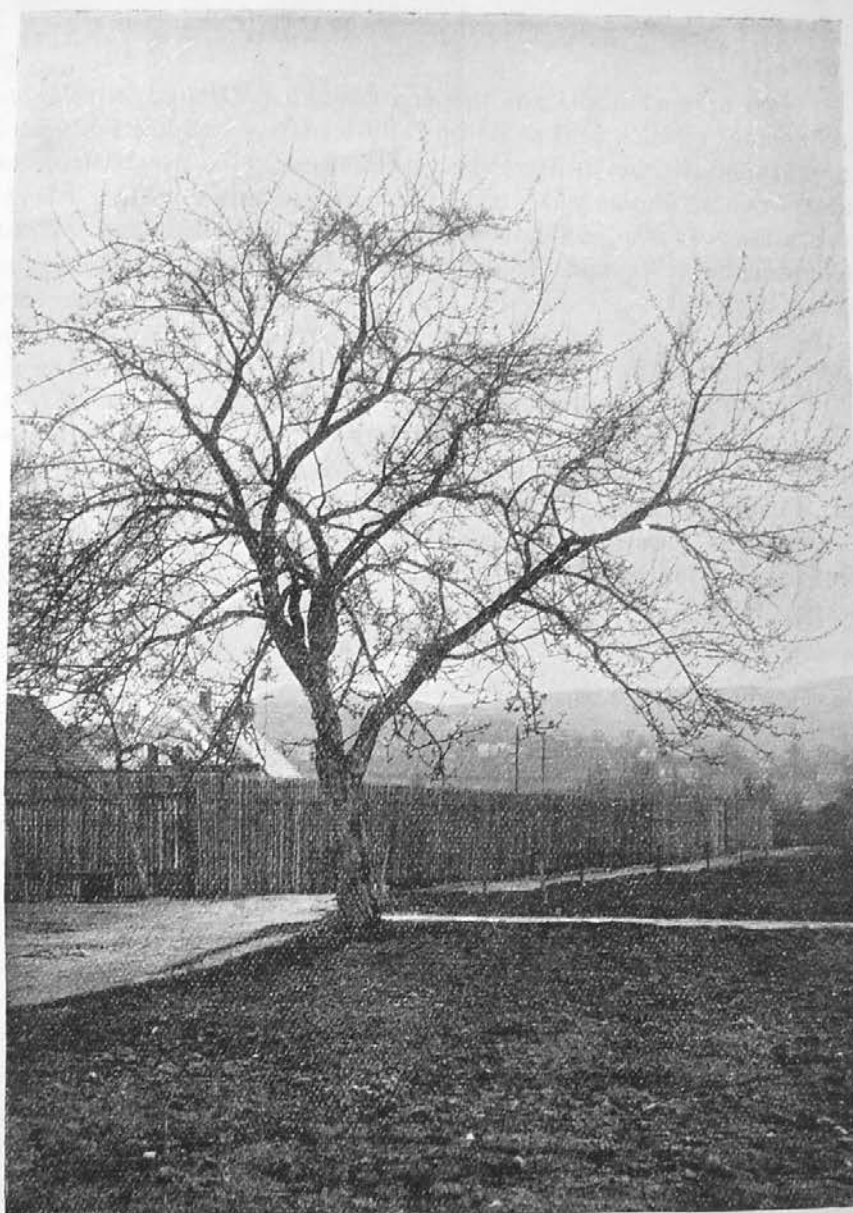
Již dříve učiněna zmínka, že existuje množství původních odrůd, které vyskytují se sice jen v některých krajích, ale i tam v míře poměrně malé. Přiznáme-li ještě název krajové odrůdy — ač ne již plným právem — jablku II. kvality, zvanému *Granát trebivlický* čili *třiblický*, vypěstovanému v 60. letech minulého století p. M. *Fialou*, zahradníkem v Třebivlicích, odrůdě, s níž se v tamním kraji čteněji setká-

váme, nelze jako lokální odrůdu označiti ještě krásně žluté *Smiřické vzácné*, objevené jako semenáč ze st. zahrady ve *Smiřicích*, ač není pochyby, že toto jablko má všechny přednosti, aby se stalo vábnou odrůdou lokální, zejména při pěstění krskovém.

Tu snad možno mluvíti o odrůdě lokální v užším slova smyslu čili o odrůdě místní, kterýmžto názvem lze označiti odrůdy, známé v jediném původním exempláři (stromu), po př. v několika málo jedincích v místě vzniku. (Porovnej na př. *Lužecký hranáč* v VI. dílu „Českého Ovoce“ 1924 — příl. č. 71.).

Vzpomeneme-li podivuhodné a obětavé činnosti *Procheovy ve Sloupně u Nového Bydžova* z II. pol. minulého věku a pátráme-li po troskách jeho pů-

sobnosti, shledáme se v širokém okolí N. Bydžova a ovšem i Chlumce n. C., kde pracoval do r. 1922 pan *Jan Říha* ruku v ruce s každým, kdo miloval ovocný strom, přece alespoň s několika odrůdami, jež *Proche* vypěstil. Je to jablko *Ideál* a *Daňkovo* jablko, která tu a tam nahrazují *Blenheimskou renetu*, jejímiž jsou semenáči. Dosud však nedosáhly onoho rozšíření, aby se mohly zváti odrůdami krajovými. Obdobně platí tato slova i o dalších *Procheových* semenáčích, *Libernáči sloupenském* a o *České pochoutce* (příl. č. 28.). Četněji zastoupeno je jen opravdu plodné *Malinové sloupenské* (příl. č. 27.), vzniklé z jádra pověstného *Malinového holovouského*.

Hetlina.
(Orig. foto Malý.)

RYBÍZ.

Pro úplnost budiž zde učiněna zmínka o *Děvinském velkoplodém rybízu* (*Devínské vel'koplodé ribízle*), jenž se již po řadu let šíří v upadajících vinicích na svazích v okolí památného *Děvína* u Bratislavy. Ročně několik desettisíců keřiků, vypěstěných ve státní ovocné školce v Děvinské Nové Vsi, putuje do vinic, kde rybíz postupně zaujímá místa révy. Ovoce je v každém ohledu, i pro dopravu, prvotřídní. Odrůda tato, ustálená dnes na nejlepším typu rozumně prováděnou selekcí, nedá se ztotožniti se žádnou jinou odrůdou.

* * *

Tímto nástinem není vyčerpán výčet všech našich skutečně krajových odrůd ovocných, nepřehlízejíc ani k odrůdám místním v užším slova smyslu. Poznamenány jen odrůdy význačnější, vše pochybné neb podřadné opominuto.

Pečuje-li správa přípravných ovocných školek chlumeckých o pokud možno úplné a soustavné prostudování lokálních a vůbec původních ovocných odrůd domácích, plní tak jen jediný z četných úkolů budoucího st. pomologického arboreta.

ZÁVĚR.

Lokální čili krajeovou odrudou nazýváme v ovocnictví onu odrudu, která vznikla a pěstuje se v určité oblasti (kraji) v pozoruhodné míře pro hodnotné ovoce.

Lokální odrůdy mají nesporný význam i po stránce praktické, hospodářské, nepřehlídíme-li ani k ryze pomologické jejich zajímavosti. Není ovšem radno zatajovat, že obliba lokálních odrůd má i své stinné stránky.

Lokální odrůdy, zejména ony, jež se pěstují odedávna v určité oblasti, jsou znamenitě přizpůsobeny daným poměrům přirozeným, půdním i klimatickým; v květu nezamrzají.

Vynikají zpravidla značnou resistencí vůči chorobám.

Ovoce je oblíbeno a proto i na trhu hledáno. Mnohdy podřadná hodnota ovoce je neúměrná oblibě v tom kterém kraji. Některé školkařské závody pěstují stromky určité odrůdy lokální ve větším měřítku, což zlevňuje produkci stromku.

Finanční úspěchy kraje s hodnotnou původní odrudou jsou nejlepším propagátorem racionálního ovocnictví; zároveň se v oněch oblastech nejlépe ujímají jednotné výsadby, na nichž hlavně závisí povznesení našeho ovocnictví po stránce hospodářské, jež dosud trpí přílišnou pestrostí odrůd.

Výborné lokální odrůdy snadno získají odbytiště i na trzích zahraničních (Solanka) a tak participují na přílivu cizích peněz do země.

V roce neúrody (ať již následkem špatného opylení neb po veliké úrodě v roce předešlém a pod.) může lokální odrůda zklamat tím hůře, čím ve větším procentickém měřítku je zastoupena vzhledem k jiným odrůdám téhož druhu.

Zejména u hrušní, po př. i třešni méněcenná, často tržně téměř bezcenná, ale hojně rozšířená odrůda lokální brání na dlouhá léta zavedení odrůd ušlechtlejších, nad něž zpravidla vyniká bujnějším a zdravým vzrůstem stromu, který nevyžaduje zdánlivě nijaké péče. Jsou známy případy, že do některého kraje, kde se od nepaměti pěstují různé, kvalitou ovoce podřadné lokální odrůdy, nemohou proniknouti ve větším měřítku hodnotné odrůdy novější.

Úspěch určité lokální odrůdy (podobně jako cizí odrůdy v jisté oblasti dlouhodobou kulturou výborně aklimatované) svádí nejednou k výsadbě ve velkém tam, kde není ani podobných podmínek životních, jakých ona odrůda vyžaduje. Z neúspěchu může nastati nedůvěra v rentabilitu ovocnictví vůbec, neboť pěstitel nehledá vinu v sobě, ba ani v nevhodně volené odrůdě, nýbrž viní druh, že se mu pro kraj nehodí. (Neúspěchy s Malinovým holovouským v nevhodných půdách.)

Zdá se, že mnohé odrůdy pěstěny byvše po několik století za týchž podmínek vegetačních, dnes neuspokojují zvýšených požadavků pěstitelových, nejčastěji poklesem plodnosti a nepravidelností úrod, byť bychom i příčinu tohoto zjevu nevysvětlovali dosud neprokázanou a vědecky sotva odůvoditelnou „degenerací“ starých odrůd. (Pokles obliby národního kdysi jablka Mišeňského nebo ve vých. Čechách Zapovězeného.)

RESUMÉ.

Les variétés de fruits, cultivées en place de leur origine sur une échelle considérable, s'appellent *variétés locales* (fruits locaux, variétés de région).

Les fruits locaux sont d'une grande importance pratique et économique sans parler de leurs intéressantes qualités pomologiques.

Les variétés locales, principalement celles qui sont cultivées depuis longtemps dans une certaine région, se distinguent par leur adaptation aux conditions climatiques et aux qualités du sol. Elles supportent la gelée au temps de floraison et souvent elles résistent bien aux maladies cryptogamiques.

Les fruits locaux jouissent de popularité et sont recherchés sur les marchés de la région. Quelquefois la qualité inférieure des fruits locaux ne répond pas à leur renom.

Le succès commercial dans la région avec une bonne variété locale sert à propager beaucoup la culture fruitière intensive. Dans ces régions les cultivateurs comprennent très bien l'importance de grandes plantations fruitières avec un petit nombre de bonnes variétés commerciales.

Les excellents fruits locaux trouvent facilement leur débouché même sur les marchés étrangers, comme par exemple la Poire de Solany (Solanka) à Berlin.

Les fruits locaux ont aussi leurs désavantages:

Pendant une année de mauvaise récolte (causée soit par une mauvaise pollinisation ou par une abondante récolte de l'année précédente) la variété locale peut tromper l'attente des cultivateurs, souvent dans une vaste région où elle est cultivée et cela d'autant plus qu'elle y est plus largement cultivée en proportion aux autres variétés.

Quelquefois les variétés locales de qualité inférieure (poires, cerises) n'ayant aucune importance commerciale, mais étant bien étendues, empêchent pour longtemps l'introduction de bons fruits.

Le succès d'une certaine variété locale (analogiquement à celui des variétés très bien acclimatées) tente souvent à la plantation de cette variété dans les régions mal-propres pour sa culture. L'insuccès qui suit peut nuire à l'arboriculture dans cette contrée, car le cultivateur suppose que les conditions de sa région ne sont pas convenables pour le genre auquel appartient la variété introduite.

Il paraît que quelques variétés cultivées pendant plusieurs siècles dans les mêmes conditions ne peuvent satisfaire aujourd'hui les exigences élevées des cultivateurs en donnant des récoltes trop tard, trop irrégulières et souvent trop pauvres. C'est pourquoi on abandonne aujourd'hui quelques bonnes variétés si appréciées pendant les siècles précédents (p. e. Pomme de Borsdorf, e. à d. Mišeňské).

LA LISTE DES FRUITS REMARQUABLES DE L'ORIGINE TCHÉCOSLOVAQUE :

I. Pommes:

Baloghova reneta
Česká pochoutka
České růžové
Granát třebivlický
Hetlina
Hontánské
Chodské
Ideál
Jadernička moravská
Košíkové
Lužecký hranáč
Malinové holovouské
Malinové sloupenské
Míšeň jaroměřská
Míšeňské
Panenské
Punčové
Smiřické vzácné
Solnohradské
Studničné

II. Poires.

Ananaska česká
Koporečka
Máslovka královéhradecká
Muškateľka šedá
Solanka
Zelinka chlumecká

III. Abricots.

Holubova
Rakovského
Sabinovská
Trnavská
Velkopavlovická
Žilošická

IV. Cerises et guignes.

Čelovská
Dubravská
Chlumecká raná
Jánovka mšenská
Kaštánka
Krupinská dudečka
Libějovická raná
Naršanská
Skalka
Thurn-Taxis
Vackova višeň
Vítovka molitorovská

V. Prunes.

Brněnská
Dolanka
Gemerská
Renkloda Althanova

VI. Groseiller.

Děvinský velkoplodý.

SEZNAM ODRŮD UVEDENÝCH V KNIZE.

(Odrůdy označené hvězdičkou mají barevnou přílohu.)

	Strana		Strana
I. Třešně a višně	7	Trnavská	15
Čelovská	12	Velkopavlovická	15
Dubravská	14	Žilošická	15
Germersdorfská chrupka	10	III. Švestky a slívy	15, 16
Hedelfingenská chrupka	10	Aninka viz Brněnská	15
Chlumecká černá	8	*Brněnská (Brněnka)	15
*Chlumecká raná	8	Budňanská	5
*Jánovka mšenská	10	Bystřická	16
Jánovky	7	Černošická	6
Karmazínka	14	Čistická raná	16
Kaštánka	10, 13	*Dolanka }	15
*Klecanská černá	10	*Domáci }	5
Krupinská dušečka	12, 14	Gemerská	16
Kostelnice	10	Hérova	16
Kozmice	10, 11	Kouřimská (zlepšená)	15
*Libějovická raná	7	Slívy	16
Medňanská (Emília Mednyánszky)	12	Špička viz Brněnská	16
Napoleonova (Lauermannova) chrupka	8, 10	Švestky	15
Naršanská	14	IV. Hrušky	16
Nitranská bělice	14	*Ananaska česká	17
Podbielského višně (Ministr Podbielski)	14	Ananaska courtrayská	17
Popluská černá	8, 10	Citronky	16
Pumry	10	Cukrovky	16
Rusačka černá	14	Enilčky	16
Rusačka červená	14	Kapalky	16
Santaburky	14	*Koporečka	19
*Skalka	12	Královéhradecká máslovka	19
*Šalanka	10	Kulatka (Cibulka)	16
Thurn-Taxis	12	Liberky	16
Uherka	10	Makovky	16
*Vackova višně	8	Malovánky	16
Vantochova višně	14	Máslovky	16
Velichova chrupka	8, 9	*Muškatelka šedá	18
*Vítovka molitorovská	8	Muškatelka turecká	17
Vítovky	7	Muškatelky	16
II. Meruňky	14	Mydlínky	16
Holandská (Bredská)	15	Neznámka	20
Mělnická mandlová	14	Ovesničky	16
*Mělnická melounová	14	Panenky	16
Nancyská	15	*Solanka	17
Rakovského	15	Špínka (Smolnice)	18
*Roztocká	14	Voňavky	16
Sabinovská	15	Zbuzanka	17

	Strana		Strana
Zelinka chlumecká	18	*Košíkové (Panské, Párkové)	21
Zelinky	16	Kutscherovo	21
Žitnice	16	Libernáč sloupenský	27
V. <i>Jablka</i>	20	Lužecký hranáč	27
Batul	26	*Malinové holovouské	20
Baloghova reneta	26	*Malinové sloupenské	27
Běličné	23	*Míšeň jaroměřská	22
Bílé rozmarynové	24	Míšeňské (Míšeň česká)	20
Blenheimská reneta	27	*Panenské	20
Borka	25	*Punčové	21
*Česká pochoutka	27	Richardovo žluté	23
*České růžové	20	Smiřické vzácné	27
Daňkovo	22	Solnohradské nejlepší (Šóváři)	25
Granát třebivlický	26	*Studničné	22
*Hetlina	24	*Syreček úhřetický	21
Hontánské (Hontianské)	26	Štěpovka	25
*Chodské	24	Štětínské červené	20
Ideál	27	Vejlímek červený či chocholatý	20
*Jadernička moravská	24	Zapovězené	22
*Kamýcké (Kamejče)	23	VI. <i>Ryblz</i>	28
Košecký ananas	26	Děvínský velkoplodý	28

OBSAH.

	Strana
Předmluva	3
Pojem lokální odrůdy ovocné	4
Význam lokálních odrůd ovocných	5
O výskytu lokálních odrůd ovocných v Československu	7
Třešně a višně	7
Meruňky	14
Švestky	15
Slívy	16
Hrušky	16
Jablka	20
Rybíz	28
Závěr	29
Resumé	30
Le liste des fruits	31
Seznam odrůd uvedených v knize	32

LIBĚJOVICKÁ RANÁ.
PRÉCOCE DE LIBÉJOVICE. — FRÜHE AUS LIBÉJOVICE.

CHLUMECKÁ RANÁ.
HÁTIVE DE CHLUMEC. — FRÜHE AUS CHLUMEC.

VÍTOVKA MOLITOROVSKÁ.
VÍTOVKA DE MOLITOROV. — VÍTOVKA AUS MOLITOROV.

ŠALANKA.
CHALANKA. — SCHALANKA.

JÁNOVKA MŠENSKÁ.
JÁNOVKA DE MŠENO. — JÁNOVKA AUS MŠENO.

KLECANSKÁ ČERNÁ.
GUIGNE NOIRE DE KLECANY. — SCHWARZE HERZKIRSCHKE AUS KLECANY.

VIŠEŇ VACKOVA.
GRIOTTE DE VACEK. — WACEK'S FRÜH-WEICHSEL.

SKALKA.

BIGARREAU SKALKA DE MORAVIE. — MÄHRISCHE HERZKIRSCHEN SKALKA.

MĚLNICKÁ MELOUNOVÁ.
ABRICOT MELON DE MĚLNÍK. MELONENAPRIKOSE AUS MĚLNÍK.

ROZTOCKÁ.

ABRICOT DE ROZTOKY. — APRIKOSE AUS ROZTOKY.

ŠVESTKA DOMÁČÍ A DOLANKA.
PRUNE COMMUNE ET PRUNE DE DOLANY. — HAUSZWETSCHKE UND DOLANER-ZWETSCHKE.

BRNĚNSKÁ.
QUETCHE DE BRNO. — BRÜNNER SPITZZWETSCHÉ.

SOLANKA.
POIRE DE SOLANY. — SOLANER-BIRNE.

ANANASKA ČESKÁ.
POIRE ANANAS DE BOHÈME. — BÖHMISCHE ANANAS-BIRNE.

MUŠKATELKA ŠEDÁ.
MUSQUÉE GRISE DE BOHÈME. — GRAUE BÖHMISCHE MUSKATELLEN-BIRNE.

KOPOREČKA.
SUPRÊME COLOMA. — LIEGEL'S WINTERBUTTERBIRNE.

MALINOVÉ HOLOVOUSKÉ.
FRAMBOISE DE HOLOVOUSY. — HIMBEER-APFEL AUS HOLOVOUSY.

PUNČOVÉ.
POMME PUNCH. — PUNSCHAPFEL.

SYREČEK ůHŘETICKÝ.
SYREČEK D'ŮHŘETICE. — SYREČEK AUS ŮHŘETICE.

KOŠÍKOVÉ.
POMME PANIER. — KORBAPFEL.

MÍŠEŇ JAROMĚŘSKÁ.

STUDNIČNÉ.

KAMÝCKÉ.
POMME DE KAMÝK. — KAMÝKER APFEL.

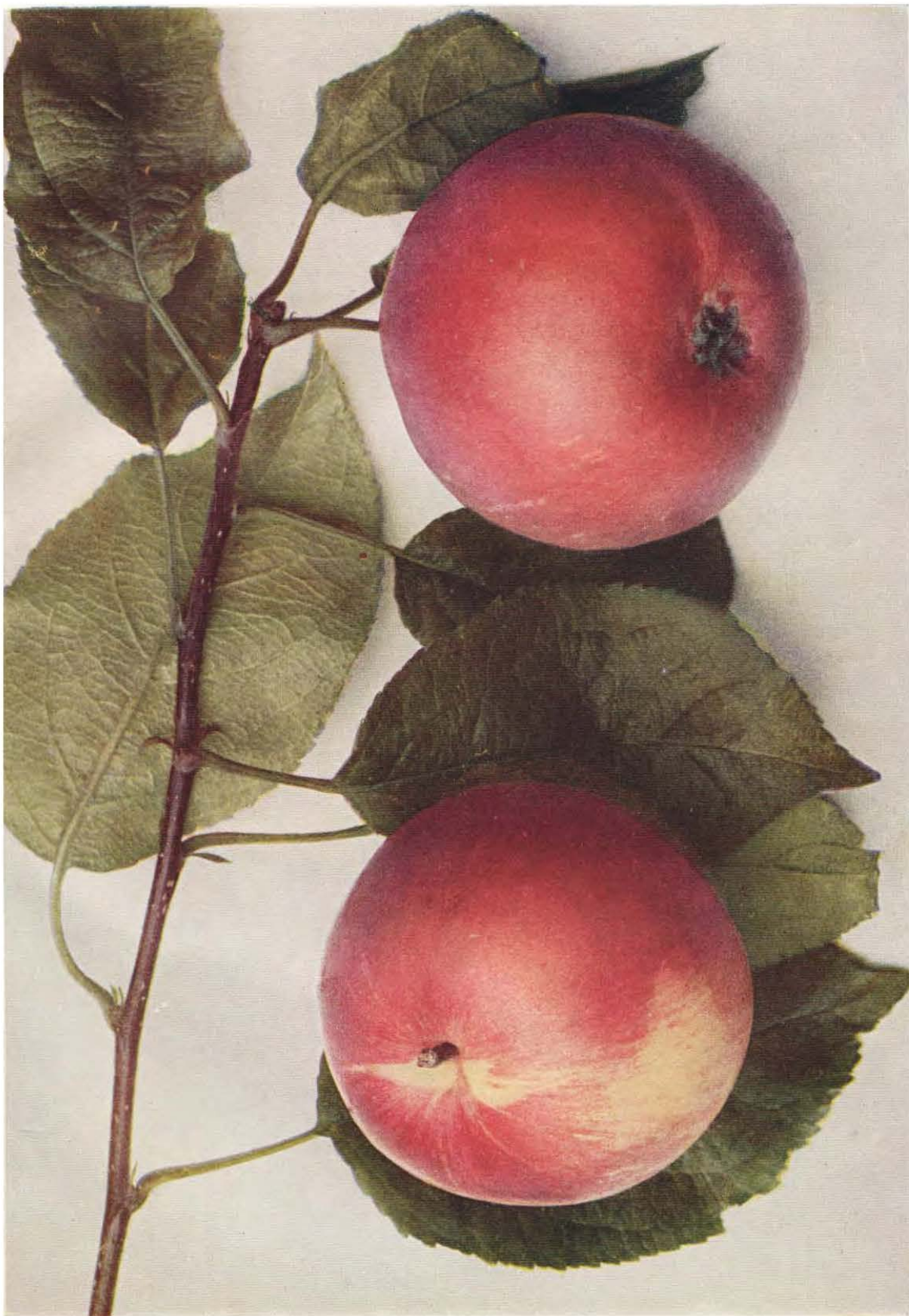
CHODSKÉ.

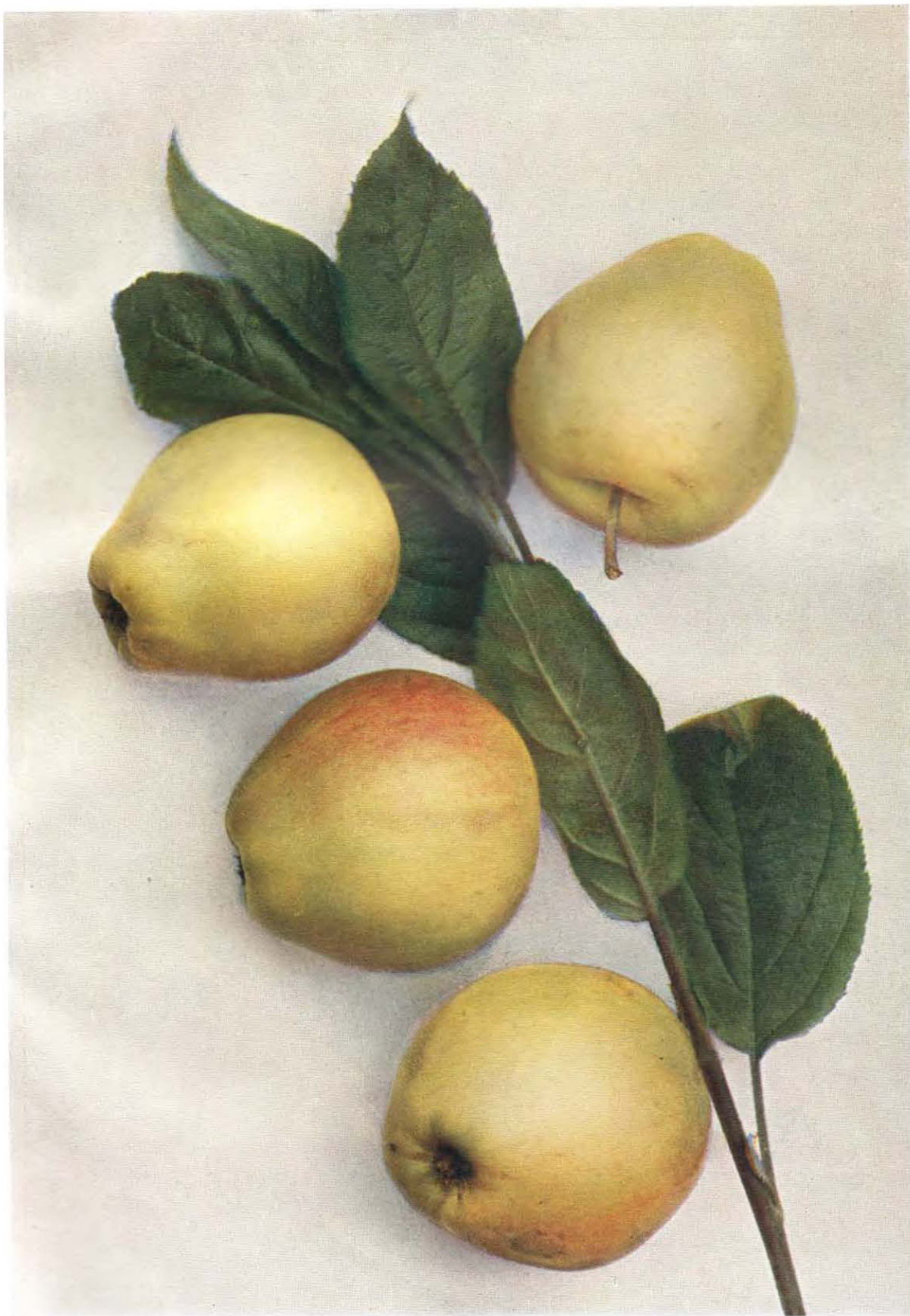
HETLINA.

JADERNÍČKA MORAVSKÁ.
PÉPIN DE MORAVIE. — MÄHRISCHER GULDERLING.

MALINOVÉ SLOUPENSKÉ.
FRAMBOISE DE SLOUPNO. — HIMBEERAPFEL AUS SLOUPNO.

ČESKÁ POCHOUTKA.
DÉLICES DE BOHÊME. — LECKERBISSEN AUS BÖHMEN.

ČESKÉ RŮŽOVÉ.
ROSE DE BOHÊME. — BÖHMISCHER ROSEN-APFEL.

PANENSKÉ.
POMME DES VIERGES. — ROTER BÖHMISCHER JUNGFERN-APFEL.